

AZ

ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelen havonként egyszer
1—2 ivnyi tartalommal.

Szerkeszti és kiadja :

Előfizetési ára egész évre
1 frt 20 kr., félévre 65 kr.

A szellemi rész illető közle-
mények Arad, Ádám-utca
6. sz. a. ezimzendők.

Horváth József.

Előfizetési pénzek Aradra
„Szechenyi irod. intézet“-hez
ezimzendők.

A falu népe boldogulhatása tanítójának kezében van letéve.

A néptanító általában véve még igen észrevehetően pont a társadalomban, noha vannak kivételes személyiségek és helységek. Ha nem tévedünk állításunkban, úgy ennek oka abban rejlik, hogy a néptanító általában nagyon szegény, azaz nem bír olyan vagyonnal, melylyel a népnek imponálni lehetne, és nem bír akadémikus képzéssel, mely esetlegesen szegénysége okozta csorbát kiköszörülhetné.

Már pedig a tapasztalás eklatanter bizonyítja, hogy csak e kettő: tudomány vagy pedig a pénz szerzi meg az embernek manap a tekintélyt. Falvaink és városaink népe sokkal jobban boldogulhatna, ha a községi tanácskozományokban a pap és a jól képzett tanító volnának a szóvivők, mert ezek, miután a világ folyását jobban képesek figyelemmel kíséreni, praktikusabb eszmékkel is tudnának fellépni. — A nép nagyon is hajlandó papja tanácsa előtt meghajolni, ezt tapasztalásból tudom; a tanítójától feltételezi, hogy tanult, de azért nem akarja elhinni, hogy az abczé tanításánál többet tudna. S a nép ezen véleményén megtörik a tanító tekintélye.

Gondoskodni kell tehát a falusi tanítósnak módokról, hogy miként állapíthassa meg a községben tekintélyét?! Bármiként vesszük a dolgot, a nép természete olyan, hogy csak az iránt van bizalommal, a ki anyagi javát törekszik előmozdítani s aki az ő szája ize szerint oly dolgokról tud beszélni, melyek eszét és lelkét képesek megragadni és gondolkodásra kényszeríteni.

Hogy a tanító a nép anyagi javát előmozdíthassa, arra kiváló eszközül kínálkozik az iskola kert. Tudvalevő dolog,

hogy a gazdálkodó népben — a mint már egyszer mondtam — »a földmivelés módjának ágazatai éppen úgy ingatlanul gyökeredznek, mint a hitbeliek« s ezeket csak úgy módosíthatjuk, ha a népnek ad oculos demonstráljuk, hogy a gazdálkodásnak még jobb módja is van az általa eddig követettnél.

Népünk a birtokrendezés óta felhagyott a marhatenyésztéssel, és kiválóan gabonatermelést üz. Ez által kimerítette a talajt, megfosztotta magát a munkaerőtől és csak silány produkciót szállít a piacra, minek világos példáját nyújtja azon tény, hogy a temesi buza alig képes szolgáltatni már ama híres »császár lisztet.«

A tanítónak azonban hatalmában áll a népnek megmutatni az iskolakertben, hogy a földmivelés okszerű módszere által többet és az eddiginél jobbat produkálhatunk. Megteheti ezt a tanító az iskolakerti kísérletek meghonosítása által, a mint már a mult évi Iskolakert 50-ik lapján megírtuk. Az ilyen kísérletek a tanító ügyessége és tanultsága által »uj válfajokat« eredményezhet, melyek a mi talajunk és éghajlatunknak tökéletesen megfelelnek. Megteremhet pl. olyan takarmánynövénynek önzetételét vagy akadhat olyan takarmánynemű növényzetre, mely környékének marhatenyésztését rövid idő alatt képes regenerálni.

Hogy többet ne említsünk, vegyük példaképen a »Challenge«-buzát. Ez egészen új faj, mely az ilyen kísérletek alapján jött létre. Erről a buzáról a következőket olvassuk: „Ezen Challenge-buza számos kísérlet után azon válfajok között, melyekről eddig olvastam, a legjobb. Kiválik különösen 1—1½ meter magas és erős szalmája, szép, kalászszálkák nélküli kalászok és egyenletes buzaszemek által, melyek a legfinamabb lisztet adják. Hogy ezen buzaválfajat kellőképen megismerjem és ez által másoknak is használjak, tehát, hogy tulajdonságairól meggyőződjem, kísérletet tettem e buzával, mely kísérlet minden várakozásomat felülmulta. — A sezemítzi (Csehország) kísérleti állomástól hozattam 10 kilogramm e fajta buzát, melyet jól előkészített, másodosztályu, jól megtrágyázott földbe zab után vetettem el. Arattam pedig a tiz kilogramm után 280 kilogrammot. Minthogy mult évben minden szalmás vetés megdőlt, úgy megdőlt ezen buza is, s ha hozzá számítjuk még, hogy a verebek szivök szerint gazdálkodtak benne, a mennyiben közvetlenül a város alatt volt elvetve, úgy biztosan lehet számítani, hogy az egész termés ¼ része kárba ment. Mások is tettek kísérleteket ezen buzával és pedig ugarban, repcze, lóhere sőt burgonya után, s általában mindenki egy ½ hektáron 18 hektoliter magvat kapott. Ezen eredmény tehát a ritkaságok közé tartozik. — Ezen Challenge buza még azon tulajdonsággal is bír, hogy az érett szemek nem

igen hullanak ki a kalászból. 5 kilónak az ára. 1 frt 50 kr.«
(Landw. Corresp.)

Hogyha tehát a néptanító az iskolakertben az ilyen kísérleteket megteszi s a népnek megmutatja részint saját, részint pedig az okszerű földmivelés vivmányait, melyeket a nép, ha azokról saját szemével meggyőződik, mohón elfogadja, kettős haszna lesz belőle: erkölcsi és anyagi. Erkölcsi haszna lesz, a mennyiben a nép befogja látni, hogy a tanító nemcsak az ábcz tanításához, hanem a földmivelő mesterségéhez is ért, s ez által megállapítja magának a tekintélyt, anyagi haszna pedig abból lesz, hogy az ilyen kísérleti növényzet magvát jó pénzen eladhatja, a mi jól berendezett iskolakertnél szép összegre rughat.

Azért minden falusi és mvárosi tanítónak testtel-lelékkel kell odaműködni, hogy iskolája mellett jól berendezett iskolakert legyen; továbbá szükséges, hogy olvasmányának tárgyát képezze az okszerű földmiveléstan és különösen a növénytermelés. Ha a tanítók eme föladatukat megértik és szerencsésen megoldják, akkor a kihasított iskolakerteket nem fogják élvezni a közösségi kantartás fejében; hanem még inkább nagyobbítani fogják. Legyen ugy!

A faiskola berendezése és annak kezeléséről.

Irta: **Dombos Károly**, képezdei kertész.

Nem azért írom az alábbi cikket, mintha a kertészet terén talán egy új találmányt akarnék leírni, hanem azért, mert azt hiszem, hogy találkozhatik e lapok t. olvasói közt, akinek egyik, vagy másik pont hasznára lehet, mert láttam már több faiskolát, a hol bizony nem mindenben ugy jártak el, mint a hogyan egy szakszerűen beállított faiskolában kell, hogy legyen.

Lássuk először is, mit értsünk faiskola alatt?

Gyümölcsfaiskola alatt azon bekerített helyet értjük, amely némileg embertől, de különösen állatoktól (nyulaktól) meg legyen védve és a kezelő vagy bent, vagy közel az iskolához lakják; kivétel lenne az olyan faiskola, melyben egy kezelő 30 iskolát is kezelhet, ez esetben azonban egy vigyázónak kell lenni közel.

Olyan helyen kell lenni továbbá a faiskolának, hogy a víz közel legyen; ha épen közel nincs, kutat kell ásunk, de csak lehet patakhoz legyen közel, és onnét eresszük be a vizet a faiskolába. A kutviz nem mindig alkalmas, mert sokszor megtörténik, hogy sok olyan só van benne, a mi a fára rossz befolyással van, különösen lapályon.

Tekintettel kell lenni továbbá az égtáji fekvésre, és dombra, vagy lapályra. Dombon, hegyen nem jó, mert nehezen lehet munkálni, vízhez nehezen juthatunk, hamar ki is szárad. Lapályon, kivált ha nagyon lapályos, megint nem jó; mert őszön, tavaszon víz állhat rajta. Tehát legjobb, ha olyan helyet választunk, hogy se nagyon dombos, se nagyon lapályos legyen. Azonban ha kisebb dombon csináljuk a faiskolát, vigyázni kell, hogy milyen fekvést választunk. Tehetjük déli oldalra, nyugati és keleti oldalra. Ha déli oldalt választunk, ott hamarabb fejlődik a csemete-fa is, az anyafákon pedig tökéletesebb gyümölcsöt zamatosabbat és édesebbet kapunk. Hanem van ennek rossz oldala is, t. i. hamar kiszárad a föld, tehát akkor nem is diszlik ugy a fa. Keleti oldal jó volna, de hideg. Nyugati oldalon az erős szél, zivatar, jég leghamarább megrongálják a fákat. Északi megint nem jó; mert hideg, zord. Így tehát, ha faiskolát akarunk alapítani legjobb déli oldalt választani.

Tekintettel kell lenni a talajra is, hogy az se kövér, se nagyon sovány ne legyen, mert ha sovány a föld, ez a kezelőre nézve nem jó, mert a fája nagyon lassan nő s a mennyit a kövér földből eladhat négy év alatt, azt a mennyiséget a soványból 6—7 év alatt adhatja el. Hogyha pedig nagyon kövér a föld, ez megint azért nem jó, mert a fa igen buja hajtást hoz egész őszig hajt, és hajtása télen elfagyhat. Az anyafák pedig nem teremnek, mert csak hajtásra igyekeznek.

Tehát olyan talajt választunk, a melyikben megvan mindeme jó tulajdonság, pl. homoktalajt, ennek fizikai tulajdonságai jók, ezt munkálni is könnyű, azonban arra is kell vigyázni, hogy sok sziksó se legyen benne, a mi azonban inkább csak lapályon fordulhat elő.

A faiskola kiszakítása.

A faiskolát két izlés szerint szakíthatjuk ki, u. m. francia és angol izlés szerint. Francia izlés, ha a táblák egyenlők, szabályosak. Angol izlést illetőleg mindig újabb és újabbal találkozunk ennél a táblák szabálytalanok; ilyenek a diszkertek.

Ha faiskolát szakítunk ki, rendszeren szabályos négyszögre szakítjuk, vagy hosszukásra, ezt aztán felosztjuk táblákra. A terület akármilyen nagy, legjobb azt 200 □ öltre csinálni és ha kiszakítjuk, meg kell azt védeni kerítés, vagy sáncz által.

A faiskolát különféleképp védhetjük meg és pedig alkalmazhatunk sánczot, eleven sövényt, nád sövényt fonott sövényt, deszka-kerítést, téglafalat és vert-falat

Sánczezal megvédhetjük a nagy állatoktól; de a nyulak és emberektől nem.

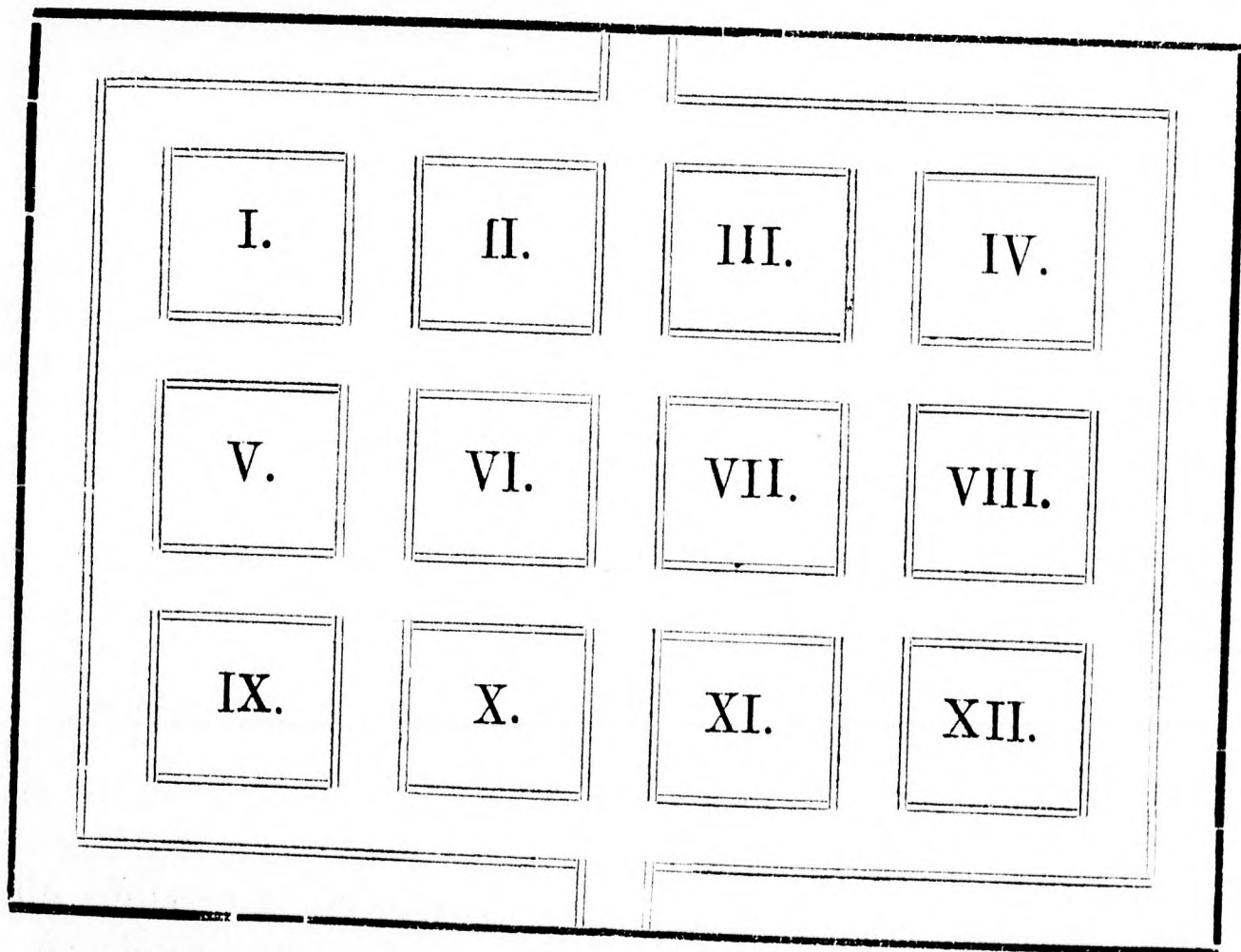
Eleven sövényvel megvédhetjük a nagy állatoktól és emberektől; erre alkalmazhatunk galagonyát, kökényt; legjobb volna a glediczia, de ennél még jobban ajánlák a vadrózsát, de ezekkel meg a nyulak ellen nincs megvédve arra alkalmazhatjuk a nád sövényt, eleven sövényen belül. Ennél jobb a deszka-kerítés, csak hogy ezeknek meg az a hibájuk, hogy a levegőt felfogják, tehát ennél jobb a lécz-kerítés, ezt aztán használhatjuk redélyzetekre is. Kétféle lécz-kerítést alkalmazhatunk, u. m. közönséges két hüvelykes- és szőlőkarónak való léczből, ez az előbbinél olcsóbb. Ezt úgy csináljuk, hogy előbb mind a czölöpöket, mind a léczeket jól megkátrányozzuk. A jelenlegi kezelésem alatt lévő faiskolában, vagyis kertben van erre egy alkalmas katlan, ebben a kátrányt megforraljuk és mikor forr, akkor rakjuk bele a czölöpöket és karókat és mikor már egy-negyed óráig bent voltak, kiszedjük, egy másik edénybe rakjuk lecsurgás végett és ismét másokat rakunk a kazánba. Mikor már kiakarjuk szedni, a többit kitergetjük és meghagyjuk száradni, így teszünk a szőlőkarókkal is.

A kerítést úgy csináljuk, hogy a czölöpöket 6—7 méter távolságra, ezekhez kifeszítünk 3—4 milliméter vastag sodronyt olyan magasságban, hogy a karókat hozzáköthessük; mikor már a sodrony ki van huzva, akkor elkezdjük a karókat leverni, egymástól 3—4 centiméter távolságra és 2 decziméter mélyen a földbe; ha egyet leverünk, azt mindjárt meg is kötjük 2 milliméteres sodronnyal és így megyünk tovább, míg az egész meg nincs. Ez a legolcsóbb és legcélszerűbb kerítés a nyulak és nagyobb állatok ellen. Itt nem hagyhatom megjegyzés nélkül, hogy az őszön mult esztendeje, így bekerítettünk egy darab faiskolát és mégis néhol olyan nyilások támadtak, hol a nyul szaladva bemehetett rajta. A nagyobb kert, ahol az anyaültetvények vannak, már régebben be van kerítve s ezért a kátrány már jobban lekopott róla, miért is alig győzzük reperálni a kerítést, pedig olyan nyilások vannak, hogyha az ember megnézi azt mondja lehetetlen, hogy beférjen a nyul rajta és addig furakodik, míg be jön. Tehát ebből az a tanulság, hogy kátrányozzuk be a kerítést, a földtől fölfelé legalább 50—60 centiméterre, minden harmadik évben, mert akár hogy vigyázunk is, mégis maradhat olyan nyilás, hogy a nyul bemehet; de ha az előbbi módon bekátrányozzuk, érzi a kátrányszagot, persze nem tetszik neki és visszahuzódik. Ennyiből állna a kerítéscsinálás. Ha már a kerítés megvan, osszszuk be a faiskolát.

A faiskola beosztása.

Mint fentebb mondtuk, kétféle izlés van divatban, t. i. angol és francia; de a faiskolát legjobb francia izlés szerint táblákra osztani, és pedig 200 □ ölesekre. A legkisebb faiskolát is 10—12 táblára osztjuk, hogy az almároknak elegendő táblát tudjunk adni, és pedig az 1, 2, 3, 4, 5 éveseknek egyet-egyet és a törpefáknak is egyet, a csontároknak 1, 2, 3-at, bokroknak is egyet és a magonczoknak is stb. Ha a terület nagy, föloszthatjuk 24—36 részre, sőt többre is, és a szerint osztjuk be a fákat.

A faiskolát utak által kell felosztani és az ut szélessége nagy faiskolában olyan legyen, hogy a szekér vagy kocsi könnyen járhasson a trágyahordás alkalmával és ha lehet, akkor csináljuk a középső utat jó szélesre, hogy a kocsi könnyen el férjen és az ut végén mind a kettőn hagyjunk kaput; az egyik a bemenetre, a másikon a kimenetre. Iparkodni kell minél több utat csinálni, hogy több párkányt nyerjünk s bele anyafákat rakjunk, hogy minél több fajunk legyen, és vagy szárnyas alaku fákat alakítunk vagy gula és katlan alakuakat, csak hogy minden esetre törpék legyenek.

Továbbá szükséges az anyafa, hogy a gyümölcsöt a közönségnek bemutathassuk.

A faiskolát feloszthatjuk csak úgy gondolomra is; de célszerűbb, ha először megmérjük a terület nagyságát és aztán haza

megyünk, papirosra leraizoljuk és kisebbített mértékkel megmérünk minden egyes táblát, utat, párkányt, és ha így megmértük, kimegyünk a szabadba és ott könnyen dolgozhatunk, csak lemérjük a papirosról és úgy mérjük a szabadban is. Ezen rajzot aztán használhatjuk az anyafák ültetésénél is, ebbe belejegyezzük a fák számát, hogy melyik táblában és párkányban vannak és aztán csinálunk egy könyvet, ebbe ismét bejegyezzük a fák számát neveit és hogy melyik táblába, melyik párkányba hányadik fa. Így bejegyezzük gyümölcsfáinkat és akkor soha meg nem csalatkozhatunk és el nem téveszthetjük fáink neveit. Most már ki lenne a faiskola szakitva, következik annak megmunkálása. De most az a kérdés, hogy magot vessünk-e vagy alanyokat rendeljünk-e és azokat nemesítsük-e be? Ez azonban a kezelő gondja; — ha előbb akar árusítani, mindenesetre alanyokat rendel, és így két évvel előbb árusíthat; így tett boldogult Lukácsy Sándor ur is volt egykori tanárom, mikor R.-Palotai községi faiskolát beültettük. Ha azonban azzal az egy pár évvel nem törődünk, akkor először magot kell vetni.

Ha magot vetünk, akkor az első táblát fölásatjuk jó egy ásonyom mélyen és ebbe a magot bevetjük; elég, ha felerészét almárokkal, felerészét pedig eldugványoztatjuk bogyár- és másfélékkal, mert untig elég, ha egy fél tábla magoncunk van.

Hogyha magot akarunk vetni, azt előbb el kell rétegezni, mert ha őszzsel vetjük, az egerek megehetik az almárokat. A csontárok közül a cseresnyét, szilvát úgy rétegezhetjük, mint a mandolát. Az eljárás a következő: csinálunk egy akkora ládát, hogy a mag beleférjen, a láda magassága egy decziméter legyen és hacsak kaphatunk, keverjük össze egy rész faszén-por, egy rész földet vagy homokot és egy rész hamut. A faszén-por lazán tartja a földet, a vizet könnyen átbocsátja és nem penészedik meg, a hamu pedig mintegy lugszerűleg hat a magra és könnyebben felreped a héja; tehát ezen keverékből teszünk a láda fenekére egy cmnyi vastagon; erre egy réteg magot, egy réteg földet a keverékből; megint egy réteg magot és így tovább, míg a láda megtelt. Ezt aztán szabadföldbe lesülyesztjük, úgy hogy a láda fölött 2—3 cm. föld legyen, s aztán ott maradhat tavaszig, míg elvetjük.

Az almárokat úgy vetjük, hogy felosztjuk a táblát ágyakra, úgy hogy a sorok egymástól 30 cm.-re essenek és egy ágyba teszünk három sort, negyedik sort pedig 50 cm.-re teszszük, így a harmadik és negyedik sor közt akkora ut marad, hogy a kis magoncokat könnyen megmunkálhatjuk. Tehát kihuzzuk a zsinórt és kis kapával, de még czélszerűbb egy hegyes karóval 2 cm. mély barázdát huzunk és ebbe a magot elvetjük, úgy hogy

legalább 1—2 cm.-re essenek egymástól. Ha el van vetve, nagyon czélszerű jó érett trágyával a sorokat behinteni, kivált ahol a föld agyagos, a sorok is jó tápanyagul szolgál; így megyünk tovább, míg az egész darab megvan, ezt aztán egész nyáron át tisztán tartjuk, a földet porhanyitjuk és ha szükséges, öntözzük. Őszszel aztán kiszedjük és elvermeljük, esetleg ha nemesíteni való van közte — lúdtollvastagságu — kiválogatjuk és külön elvermeljük, de ez ritkán történik, csakis jó talajban.

Jövő évben a magoncokat mégegyszer átültetjük, de most ritkábban, úgy hogy 5—4—5 cm. távolságra essenek egymástól, s így a másik táblát egészen betöltsék. Hogy gyökeresebbek legyenek fáink, még egyszer szedjük ki őket és válogassuk ki nemesítésre és vermeljük el, hogy kora tavasszal hozzájuk férhessünk.

Az almárokat el is vetettük, föl is szedtük, csak be kell nemesíteni; de előbb szóljunk a csontárokról is. Ugyanis a cseresznye- és szilvafélékkel épen úgy bánhatunk el, mint az almárokkal, de az őszi és nyári baraczkkal egész máskép, ezeket mindjárt állandó helyükre vethetjük, mert csak 3—4 évig maradnak a faiskolában és akkor eladjuk. Tehát ha vetni akarjuk, úgy kell a földet megmunkálni, ahová jönnek, hogy addig ki nem szedjük, míg eladásra nem kerülnek, tehát ennek megforgatjuk a talajt jó két ásónyomra, 40—50 cm. mélyen. Ha a föld kész, elvetjük. A mandulát és baraczkot vethetjük őszszel és tavasszal, mert ezeknél nem kell félni, hogy az egerek megesszik; de ha esetleg őszszel nem vethetnénk el, akkor elrétegezzük nyirkos homok közé és olyan helyre állítjuk, hogy a fagy érhesse, mivel annak héja csont-keményiségü, tehát a hideg szétrepeszti, azért olyan ládikába kell tenni, hogy annak magassága egy decziméter legyen. A láda fenekére teszünk egy cm. vastagon homokot, egy réteg magot rá, arra ismét homokot, ismét magot, míg a láda megtelik; azután a ládát lesúlyesztjük szabaddan a földbe, úgy, hogy a mag fölött legalább 2 cm. föld legyen. Kora tavasszal, mihelyt az idő engedi, elvetjük és pedig a sorokat egymástól 40—50 cm. távolságra, a magot pedig egymástól 3—4 cm.-re; de még jobb 1 decziméterre, hogy szobmagot ültető fával is; ha jó porhanyó, kézzel is ledughatjuk, de legjobb, ha kis kapával barázdát huzunk, 2—3 cm. mélyen és abba a magot lapjára fektetve egyenkint lerakjuk, aztán földdel betakarjuk és gereblyével megveregetjük; így megyünk tovább míg az egész tábla megvan. A csontárokból vethetünk egy táblát, ennyi elég lesz.

Most már van kész alanyunk, tehát be kell nemesíteni, de előbb hozzá kell készülni. Tehát minden esetre előbb oltógalyat

kell szerezni, azt pedig szerezhetünk biztos forrásokból, kivált ha szaklapot járattunk. abból megtudhatjuk. Előbb azonban tudni kell, hogy hány darab alanyunk van és a szerint rendelhetjük a galyakat. Hogy milyen fajtát nemesítsünk? eleget volt már ajánlva és hogy melyik vidékre milyent lehet ültetni.

Míg az oltó galyunk megjön, készítsünk egy nemesítési naplót, ezt úgy csináljuk, hogy először csinálunk neki egy fejezetet, amely fel van osztva a következőkép:

Lajstrom szám	Gyümölcs neve	Térképi szám	Az oltógaly honnan és kitől való?	Gyümölcs nagysága	Finomsága	Érés ideje?	Hányat nemesítünk?	Mibe van nemesítve?	Ültetésnél hány találta ott?	Hány fogta meg?	Hányadik tábla?	Hányadik sor?	Hány darab a nemesgaly?
19	Asztal disze	1	A tarczali m. k. vincerkezépezdétől	Igen nagy	I. r.	Szept.	50	Vadba	50	40	I.	27	10
20	Nagy fontos	2	"	Középnagy	II. r.	Decz.	100	"	100	90	III.	29	20
21	Selyem borizü	3	Diószegh	Közép	III. r.	Febr.	80	"	80	75	IV.	32	15
22	Vörös jeges	4	"	Kicsiny	IV. r.	Márc.	50	Paradics.	50	48	VIII.	2	19
23	Téli prépost	5	Kassa	"	0 r.	Nov.	90	"	90	87	XII.	1	22
24	Sárga ezukor	6	N.-Várad	Nagy	0. r.	Okt.	300	Vadba	300	260	I.	5	50

Ha így bejegyzünk mindent, el nem téveszthetjük a fák nevét.

A nemesítéshez szükséges még kerti olló, az alanyokat elvagdálni és jó kertészkes a nemesítéshez; kötelék, mely lehet czérnából, gyapotból, hársból vagy raffiából. Legjobb a gyapot. Kell egy serpenyő is, amibe a viaszot melegítjük és kell viasz. Viaszk nagyon sokféle van.

Az oltó kenőcs szükséges kellékei.

1. Hogy a melegben le ne olvadjon. 2. Az eső le ne mossa. 3. Hogy jól a fához tapadjon, mert ha nem tapad, hiába fáradtunk, a levegő hozzáfér és pararéteg képződik. 4. Meg ne repedzen. 5. A méhek el ne hordják. 6. Hogy olcsó legyen és olyan anyagot állítsunk össze, hogy a fának ne ártson.

Viaszkot sokfélét készíthetünk, de legjobban ajánlhatom a következőt:

Fehér szurok	750 gramm.
Vastag terpentin	125 »
Faggyu	925 »

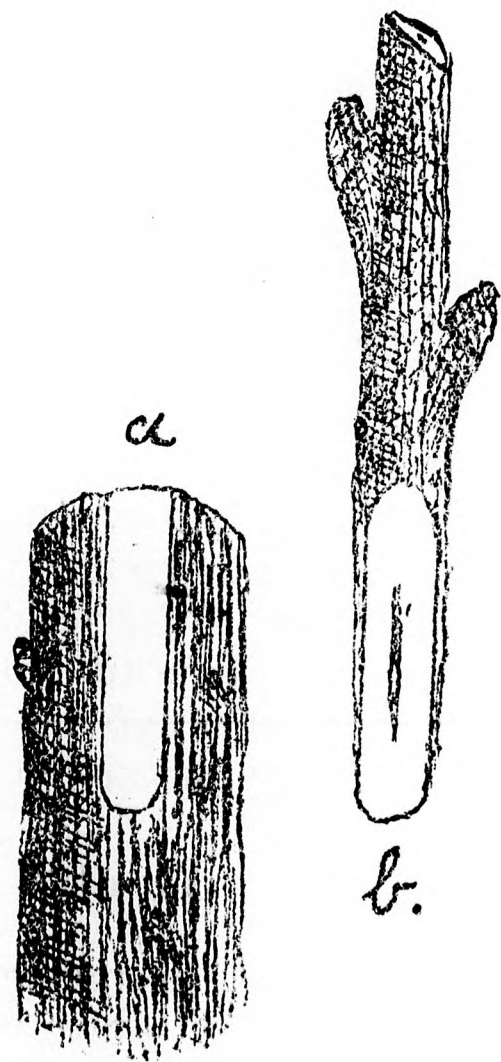
összesen 1000 gramm = 1 kiló.

Ezt serpenyőbe tesszük és összeolvasztjuk.

Mielőtt még hozzá fognánk az oltáshoz, készítsünk egy olyan helyiséget, a hová majd az oltványainkat berakhassuk, addig míg a szabadba kiültethetjük. Tehát ássunk egy méter mély vermet, szélessége attól függ, mennyit akarunk párosítani; erre aztán csinálunk egy tetőt, oly erőset, hogyha arra földet hányunk megbirja, tehát az északi oldalára és a keleti végére földet hányunk, a nyugati végén csináljuk az ajtót, a déli oldalán pedig deszkával csináljuk be, hogy azt le lehessen venni, azért hogyha jó napos idő van, meleget bocsássunk be, hogy a föld meg ne fagyjon, míg az oltványokat berétegeztük, aztán ha zord idő van, trágyával berakjuk ajtaját és déli oldalát hogy a föld meg ne fagyjon.

Most már helyünk is van a hová tesszük oltványainkat, januárban már hozzá foghatunk az oltáshoz. Mindenek előtt a csontárféléket oltsuk be, pl. a cseresznyét és szilvát, mert ezek sokkal korábban indulnak meg, mint az almárok.

Az oltást nagyon sokféleképp szokták csinálni, de az özláb párosítás a legkönnyebb és legjobb, mert ezt jól összeilleszthetjük egymással, akár az alany legyen vastagabb a nemes galynál, akár pedig a nemes galy vastagabb az alanynál. Ékezősek közül pedig legjobb a kecskelábékezés, mert a hasítékba való oltásnál, akár hogy vigyázunk is megtörténik, hogy az alany keresztülhasad, a nemes galyat pedig vékonyra kell faragni és könnyen eltörik, míg az előbbinél ez egyik sem fordulhat elő, ezt ha gyakorlott kéz csinálja, gyorsan megy és jól sikerül.

1 ábra.

(Vége köv.)

A „Székely Méhes“ jövője.

— Csinádi Lajostól. —

Hogy a magyar méhtermények külföldön nagyobb tért nem hódíthattak maguknak, oka a produktumoknak egyformátlanságában s a termelő erők szétforgácsolásában keresendő. Az országban említett méhészegyletek tagjainak mindenike termel úgy a mint lehet, annyit a mennyit tud; a termelt készletet eladásra előkészíti úgy a mint neki jobban tetszik és kisebb quantumban eladja ott, a hol szerét ejtheti és a mennyiben lehet. Hát ezen egyéni teljes szabadságról ne is mondjon le senki mind addig míg teheti. Láttam; jól tudom, hogy mily nagy port vert fel s mennyi személyes ambíció sértődött meg csak az egységes keretméret végleges megállapításával is. Csakhogy, ha figyelembe vesszük, hogy e társulatba belépők a méhészet terén egyéni szabadságukból mit sem veszítenek, sőt a telepbe beadott állományuk is rövid idő alatt visszaadatik, melylyel azután szabadon rendelkezhetnek s mégis megmaradnak jogaik, a társulattal szemben s hogy ezen jogok csak előnyöket biztosíthatnak, úgy nyugodt lehet mindazon méhtartó gazda, ki a „Székely Méhes“ egyletnek tagja lesz.

Ha e nemes megye területén minden községben egy alapon, egy rendszerrel, egy kvalitású (minőségű) termény produkáltatik, a sok telep készleteinek összetételeiből hatalmas mennyiség lesz, míg a termelők együttes erőinek sikerülend a méhészetet úgy elméletileg, mint gyakorlatilag előbbre vinni s így a termelt mézkészletet is minél piacosabban kibocsátani a nagy vásárló közönségnek. Ép ez alapon haladva bizom én abban, hogy a „Székely Méhes“ egylet mindig biztosan kap piacot terményeinek akár központunk (országos méhészegylet) közvetítésével, akár önállóan, ha benn a hazában nem, úgy a külföldön. Ép ez okból hiszem én a „Székely Méhes“-nek gyors felvirágzását.

„Lementén dicsérd a napot“ mondja a példaszó, s bár én is ennek értelmében kívánok tenni, azonban hiszem, hogy a „Székely Méhes“ egylet, mivel nemcsak azokat a célokat mind a zászlójára tűzte, mint a többi méhészegylet, de mert méhtelegek felállításával veti meg jövőjének alapját, úgy a tagsági díjak nehezen történő behajthatása, mint az okszerű szakkezelés gyorsabb elterjeszthetése s a produktumok egyformásítása és tömegesítése érdekében oly szolgálatot fog tenni hazai méhészetünknek, mi követésre méltó példakép fog a székely havasok aljából a délibábok vidékére is elterjedni,

Remélem, hogy most alakult egyletünk számos oly tagot fog nyerni, kik, ha telepeink nem szerveztetnének, mint jelenleg méhészet-tel nem foglalkozók a „Székely Méhes“ ügyeivel sem foglalkoznának; így pedig a telepbe betett pár törzsük iránti érdeklődés felkölti bennök a méhészet ügye iránti érdeklődést s ha a telepet vizsgálhatja, követ-

kezik a méhészetrel való megbarátkozás, annak megszokása, sőt megkedvelése. Ha együletünk a községekben telepeit berendezgeti, ez által azt éri el, hogy minden községben meg lett indulva a mozgalom a méhtenyésztés érdekében, mi szegény népünk vagyonosodásának elősegítője lesz s ha a telep vezető havonként a központból okszerű utasítást kap a telep miként kezelése ügyében, úgy minden községben lesz a méhészetnek oly zászlóvivője, ki a szellemi haladást biztosítja. Azonban nem szabad felednünk, hogy a méhészet csak egy ágát képezi azon hasznos foglalkozásoknak, melyeknek meghonosítását, fejlesztését ez egyület zászlójára tűzte.

Mi azon kedvező, mondom szerencsés helyzetben vagyunk már is, hogy egyszerre ott kezdjük működésünket, hová az ország minden méhészt egylete évtized óta törekszik: az iskolai méhesek felállításán. Az ország különböző egyletei által más-más vidéken megjelenő szaklapok rég az ideje, hogy pengetik ezen iskolai méhesek felállításának mikéntjét azonban még nagyon kevés iskolai méhes áll fenn az országban. És ime mi, ha tervünk sikerül, mire Istenben vetett bizodalunk nagy, egyszerre az egész megyében létesítettük az iskolai méheseket.

Sok szépet lehet ezekben a méhesekben produkálni, mi megfigyelését, megtanulását, követését kiérdemli minden jóratörekvő s különösen mezei gazdasággal foglalkozó egyénnek.

Ott a kert egy szögletében a méh-ház áll. A méhek örömsugárral hordják a nektárt s eledelök és a viasz előállításához szükséges himport, egyszóval azt, mit a gondviselés számukra és számunkra a virágok kelyhébe elrejtett. E szorgalom s a munka közepett hallatott örömsugár a szemlélőt az ember egyik hivatására, a munkára serkenti.

A kert másik szögletében ott áll egy szin, színt a tanulók raja zugja körül s a selymet szolgáltató nemes állatkák számára, midőn a szederleveleket hordják, szedik, ujitják, tisztogatják, a szemlélő a kis méhek szorgalmát fajuk leendő ereiben látja megtestesülve, valósulva.

Tovább a tanító nagyobb tanítványait a fanemesítés valamely ágára oktatja, melyet azok örömmel sajátítanak el s igyekeznek utáncsinálni s ha sikerült, meg van a kedv a gyermekben oly nemes foglalkozásra, mely az emberi méltóság magaslatán álló új jövedelmi forrást tár fel a tanítványoknak.

Hiszem, remélem, hogy így fog folyni a munka mindazon kerekében, melyeket a „Székely Méhes“ egyület tervbe vett állítani e megye területén lévő községek mindenikében.

Nemde megfigyelendők, megtanulandók, követésre méltók eme foglalkozások?

Mondják talán sokan: de mi lesz az oly községekben, hol a tanító nem ért ezen foglalkozásokhoz? Mi?! Hát én csak azon községe-

ket félttem, hol sem a tanítóknak, sem másokban jóakarát nincs a haladásra. Mivel pedig ily községet nom képzelek s mivel feltételezem, tudom, hogy meg van minden kartársban a jóakarát s hiszem, hogy ezen jóakarathoz még egy kis szorgalom is párosul, az ily tanítókkal bíró községekben meg lesz a méhes. Ily kartársak kezébe letéve, nem félttem én egyletünk jövőjét.

Az okszerü méhészet alapvonalai.

Kezdő méhészek számára írta: Szabó János.

A méhlakokról.

18. §. A sokféle szerkezetü méhlakok közül, melyik legyen a legcélszerűbb? Sok kezdő méhész nehezen tudja meghatározni; sokszor épen azokhoz ragaszkodik, melyek igényeinek legkevésbé felelnek meg. Rendre elszámolni a mindenféle méhlakokat nem célszerű, csak azon tulajdonokat említem meg röviden, mikkel egy jó kaptárnak bírnia kell.

19. §. Oly méhlakok legcélszerűebbek, melyek a művelt s a méhek csudás ösztönében a természet titkait vizsgáló gazdának legkevesebb idő s költség mellett legtöbb hasznot hajtanak; azért első tulajdona a célszerű kaptárnak, ha nem kívánnak különös méh színek, melyeknek készítése talán a méhek összes értékét is meghaladná; a jó méhlakok szabadban s méhesben egyaránt felállithatók. 2-ik tulajdon: a jó kaptár meleg legyen, kivált oly vidéken, hol a hideg 20 R. fokot is meghalad. Csak oly méhlakokban telnek ki egészségesen a méhek, melyek télen az idő változásait nem könnyen éreztetik a méhekkel; mert ilyenekben korán költenek és rajzanak, vagy ha ezt elmulasztják, a legjobb időt mézgyűjtésre használván, nagy mennyiségű mézet halmoznak össze. Különösen a kaptár tetje érdemel figyelmet, mi egyszerű vékony deszkából sohasem álljon, mert a meleg párák télben fölfelé szállván, nagy hidegben odafagynak, lágyuláskor pedig a méhekre csepegnek le. Az oldalfalakra ülepedő nedvesség kevésbé ártalmas; mert ez anélkül, hogy a méheket érné, fenékre csorog. 3. A jó kaptár kényelmes is legyen, t. i. a különféle műtételek benne könnyen és ügyesen végezthetők. Ennélfogva legalább egyoldalón kinyitható ajtaja legyen, hogy az étetést, tisztogatást, kiszedést segéd nélkül is megtehessek. — 4. Legfőbb tulajdona a jó kaptárnak az, hogy a méhek benne az ember hatalmában legyenek, s ne az ember függjön kedélyüktől. Hatalmunkban legyen a fiatasítást korlátozni vagy szaporítani, a here költést lehetőleg aladályozni, ha kedvező időben a rajok elmaradná-

nak, könnyen lehessen műrajokat készíteni. Minden kaptártól, mire szükségünk van, mint méz, viasz, fiasítás vagy méh, akármikor elvehessük. Csak oly méhlapokkal lehet a gazdag évek bőségét legjobban kizákmányolni, milyenek ritkán szoktak következni egymásután. Szűk években a szegény kaptárok könnyen elláttathassanak téli élelemmel, gyöngé kaptárok pedig legegyszerűbben egyesíttessenek; minden gyanus kaptár alaposan megvizsgálható legyen, hogy rajta, míg nem késő, segíteni lehessen.

20. §. *A méhlapok alakja és belső szervezete.* A föntebb elősorolt tulajdonoknak s az itt leírandó méhészeti módszernek a sok mindenféle ismeretes s ajánlott kaptárok körül kevés felel meg. Az okoszerű méhészet nem a méhek jó vagy rossz faja megválasztásán alapszik; mert ezeknek még ekkoráig igen kevés válfajuk vannak, természeti ösztönüknél fogva egyformán hajlandók méz és viaszgyűjtésre és szaporodásra; hanem az embernek kell őket munkájuk és szorgalmukban gyámolítani. Az pedig csak úgy érhető el, ha a méhlapok akként vannak szerkesztve, hogy abba ne csak beletekinthessünk, de minden egyes lépét akármikor is kivehessünk, ugyanazt más kaptárba könnyen s a méhek megzavarása nélkül beletehessük.

21. §. Mielőtt a kaptárok részletenkénti készítését előadnám, megjegyezem, hogy valamennyi kaptároknak egyforma szélességet adjunk; legalkalmasabb a 10 hüvelyknyi szélesség: 17 magas, 19 hosszú. Csak úgy képzelhető a lépek könnyen kiszédése s ismét más lakba által tévése, ha azok bizonyos rációk, vagy keretekbe vannak építve, melynek egyszer mintául felvett hosszúsága állandóan megtartatik s a kaptárok szélessége ezek után határoztatik meg, ekkor az egyikből kivett keret a másikba is beleillik.

22. §. Minden lép vastagsága körülbelül egy hüvelyket tesz s a méhek szabadon dolgozott kasokban félhüvelyknyi tért szoktak hagyni két lép között. A szabad épületet vevén fel mintául, tehát a keretek két oldal darabja is, 1" szélességre, de a felső és alsó darabja 1 1/2" szélességre készülnek s úgy rakatnak le, hogy minden két léptartókeret közt 1/2"nyi tér maradjon.

(Folyt. köv.)

A fejésről.

A jövődő fejős tehén értékére nagy befolyással van a kellő fejés. Már igen korán kell szoktatni a fiatal állatokat, hogy odaadással hagyják magukat megfogni; gyakrabban kell a tőgyüket simogatni s némelykor kedveskedni kell nekik kedvencz falataikkal, m. p. adunk nekik egy pár répát, egy darabka sós kenyeret s lehetőleg igyekszünk őket megszelidíteni, bizalmasokká tenni. Nagyon fontos, hogy az ifjú állatot első borjuzása után nem csak az utolsó cseppig kifejjük, hanem hogy úgy fejjük, hogy az által nem fájdalmakat, hanem enyhülést érezzen. Az ilyen, a fejésnél előfordult hibáknak a következménye az, hogy a kiválási képesség kisebbedik, hogy a fejés nehezen megy és hogy az állatok a fejésnek ellentállanak, mit későbbben legyőzni nem lehet. Az első borjuzás után a tehenet olyan sokáig kell fejni, míg csak egy kis tejet kapunk tőle, azaz, hogy a második borjuzás előtt ne hagyjuk szárazon, hanem csak akkor, a midőn gondoljuk, hogy a fejés már kárral jár. A tapasztalás arra tanít, hogy a tehén későbbben mindig oly időben marad szárazon, a milyenben fejéssel a legelőször felhagytunk; s ez annál biztosabban bekövetkezik, ha a tehén az első borjuzásnál 2—3 év közötti korban volt.

A tehenet soha sem szabad az etetés közben fejni, hanem az előtt, mert aztán nyugalma van és tudja, hogy a fejés után rendesen következik az etetés, miért is nyugodtabban áll. A legelőre járó tehenek a fejés ideje alatt felhagynak az evéssel. Összes házi állataink nőstényei a szoptatást nyugalomban végzik; s ez a borjak szoptatására nézve ujjmutatás, melyet okvetlenül figyelemre kell méltatnunk.

Okvetlenül szükséges az egyszer meghatározott idejét úgy a fejésnek, mint az etetésnek az utolsó perczre betartani. Ha ezt elmulasztjuk, úgy az istállóban, valamint a legelőn nyugtalanság származik, a mely körülmény a tejelésre káros hatással van.

A rugást vagy verést, a mint ez durva embereknél szokásban van, midőn rossz kedvűek, semmi szin alatt nem szabad türni. Kényszerítés által egy tehén sem ereszt tejet. A tehén annál könnyebben és annál hamarabb engedi magát egészen kifejni, ha azt a személyt, mely őt kezeli, ismeri; azért kívánatos, hogy a fejést ismeretlen kezekre szükségtelenül ne bizzuk.

A fejést következőképen kell eszközölni: a csecset egész kézzel szorosan a tőgyénél kell fogni és egyenlő nyomással a tejet a zsajtarba kinyomni s nem két ujjal felülről lefelé — a mint az soknál szokásban van — huzni. Helyesnek bizonyult két-két keresztben álló (egy elő es egy hátsó) csecset fogni. Csak a fejés befejezésénél kell a hüvelyk és mutató ujjak közé fogni a csecset és huzási nyomással kihozni a tejet, hogy a tőgyében egy csepp sem maradjon, vagy pedig az először borjazottaknál, melyeknél a csecsek rendesen még rövidek.

A fejőnek a tőgyét és a csecseket jól kell ismernie és éles szemmel mindennemű különlegességeket, melyek a tőgyén vagy csecseken nyilvánulnak, észrevenni, miután ő neki kell minden mutatkozó bajt figyelemre méltatni. Mert csak akkor lesz képes a netán nyilvánuló vagy észrevett bajok tovaterjedését meggátolni.

Valjon a tehenet naponta kétszer vagy háromszor kell-e fejni, arra nézve a tapasztalás a következőket tartja helyesnek: az első 4—6 hétben a borjuzás után háromszor naponta kell fejni, mert ez által sok különféle bajnak vesszük elejét. Tejdus teheneket addig fejünk-háromszor, míg tapasztaljuk, hogy a tejképződés gyorsan halad, vagy ha cseppeg. Az első 24 órában a borjuzás után jó, ha a tehenet 5-ször fejjük, mert ez által annál bizonyosabban kikerülünk némely, a tőgyén mutatkozó bajt. Később pedig 6—8 hét lefolytával legcélszerűbb a tehenet csak kétszer naponta fejni. Az utolsó időszakban pedig elég egyszer. A napontai többszöri fejés által nyerhetünk ugyan több tejet, de egyszersmind jobban is vesszük igénybe az állatot. Ha szükség mutatkozik, olyan tehenet, melynek még elegendő teje van, szárazon hagyni, akkor az ne történjék egyszerre, hanem apródonkint és pedig úgy, hogy naponta kevesebbszer és nem egészen kifejjük.

Az ilyen állatot aztán szegényesebben is kell tartanunk egészen addig, míg szárazzá nem lesz (míg a legkiváló képességét el nem veszíté.)

A fejésnél éppen úgy, mint a tejkezelésnél a legpontosabb tisztaságot kell követnünk; mert a mi a fejésnél vagy a tőgyénél elmulasztatik, az többé a további tejkezelésnél nem pótolható ki.

Állattörténetek.

Egy ló okossága.

Egy uri ember meglátogatta a barátját. Midőn a látogatásnak vége volt, s elbucsuzott és hazafelé indult. Utközben azonban — egy erdőn keresztül lovagolván — véletlenül oly erősen megütötte a fejét egy fába, hogy eszméletlenül lefordult a lováról. A ló, midőn meglátta, hogy ura a földre bukott s felkelni nem képes, visszafordult a mintegy félóránnyira fekvő uri lakhoz, melyből kiindult; de az ajtót zárva találta, mert a házi nép már nyugalomra tért. A ló azonban oly sokáig verte a kaput és addig nyeritett, míg végre a házi ur felkelt. Midőn az ur a kapu előtt meglátta barátjának a lovát, mindjárt gondolta, hogy valami baja történt s követte a lovat, mely őt az eszméletlenül fekvő barátjához odavezette.

Ebből aztán kitetszik, hogy a ló gondolkozott: mitevő legyen? s midőn meggyőződött arról, hogy urán nem segíthet, eltökélte magában barátját hívni fel segítségre.

Záhora József,

pierg-szélaknai plébános.

Soha szivesebben nem nyulok tollamhoz, mint midőn valakinek érdemeit kell ecsetelnem; mert akkor lelkem bizonyos kéjt érez, bizonyos láng az, mely egész énemet magasabb régiókba felemeli, ha konstatálnom lehet, hogy a mai materialisztikus irányu társadalomban, melyben a szó szoros értelmében kitejezést nyer Spinoza azon elmélete, hogy a nagy halak megeszik a kis halakat, midőn mindenki imádja a „finis sanctificat media“ közmondást, s én oly emberről irhatok, ki testtel-lélekkel el polgártársainak, ki nem ismer fáradságot, hogy szegény népének testi és szellemi javát előmozdítsa, hogy tanítsa munkálkodni, dolgozni s ezáltal a kunyhókból a bűnszerző nyomort kiüzze.

A ki hazánk felső vidékén járt s különösen a mostani bányaszép anyagi helyzetét megfigyelte, meggyőződött arról, hogy e vidék hazánk Szibériája, hol polgártársaink önvétkükön kívül oly csekély díjért kénytelenek dolgozni, melyből családjaikat csak koldusmódon képesek fentartani. E nyomort külső látszat után leírni nem lehet, mert sokszor czifra rongyokba van betakarva; de aki a beszédből és a cselekedetből tudja felismerni a lelket, ki az arcokról tudja leolvasni a test egészségi állapotát, az tisztában lesz e nép nyomorával.

A bányász nép leginkább a kopár hegyvidéket lakja, hol a mezei gazdaságot nem üzheti; kertecskéit, miután az alpi gazdálkodáshoz nem ért, elhanyagolja s így az a

természet által nyújtott valamicskéje is a hozzá nem értés következtében parlagon hever.

A gondviselés azonban megkönyörült e népen is, a mennyiben küldött nekik egy oly papot, aki a szó legnemesebb értelmében e szegény nép nevelője. Mint egy jó atya szoritja kebléhez e pap az ő hiveit, nem csupán az isteni ígét hirdeti nekik, hanem feláldozva kényelmét és vagyonát, oly munkára tanítván azt, mely hivatva van ma-holnap a nyomorban sinlődő népből vagyonos polgárokat nevelni, amennyiben egy gyermekjáték-faragászati tanműhelyt állított fel, melyben ma 12 ifju oly eredménnyel dolgozik, hogy e tanműhely czikkei nem csak a hazában keltettek figyelmet, hanem a tengeren túl is, amennyiben New-Yorkból is kapott megrendeléseket, a mely körülményhez a még csirában levő magyar háziipar szívből gratulálhat magának.

E nemeskeblü emberbarát *Záhora József*, pjerger-szélnai plébános.

Záhora József született 1846. február 8-ikán, Rózsahegyen, Liptóme gyében, a hol az elemi iskolát is végezte. Szülei ezután a lőcsei főgymnásiumba küldötték, hogy a gymnásiális tanulmányokon kívül a német nyelvet is sajátítsa el magának. Az itteni főgymnásium befejezte után Besztercebányára ment, hol az érettségi vizsgálatot kitüntetéssel kiállván, az 1866/7-iki tanévben a budapesti egyetemen hallgatta a jogi előadásokat. Magasröptü lelkét azonban a jogi tudomány nem elégítette ki, ő apostoli hivatást érezvén magában, egészen más, csendesebb, de áldáshozóbb működési t érre vágyódott, s 1867/8-iki tanévben már Esztergomban találjuk őt mint első éves theologust. Szelid lelke és kitün ő tehetségei által a szemináriumi tanári kar figyelmét önmagára fordítá, miért is a hercegprimás mint pázmáneumi növendéket Bécsbe küldötte, hol az egyetemen három teljes évig a legszorgalmasabban hallgatta a hit- és egyéb tudományi előadásokat. A kitüntetéssel kiállott szigorlatok után 1871-ben július 31-én áldozárrá szenteltetett fel és ugyanazon évben Pjerger-Szélnai

aknára küldetett ki káplánnak, hol szünóráit nagyon is nemes foglalkozással tölté be, amennyiben ezen évben 111 felnőtt ifjút és leányt, kik soha sem látták az iskolát belül, megtanított olvasni és írni. Egy évi itteni áldásos ténykedése után felső hatósága Selmezbányára kápláni és hitelemzői minőségben helyezte át, hol öt évig a leglelkismeretesebben működött. 1877-ben pedig Pjerg-Szélaknára a m. kir. pénzügyminiszterium által plébánosnak nevezetett ki. Most már elemében volt: ösmerősei közé jutott, kiket szeretett és kiket sajnált, mert szegények, szellemileg elmaradottak és elhagyatottak voltak.

Uj hivatalát nagyszabásu tervekkel foglalta el, merészen bizott erejében és vasakaratóban. Mint finomul distingualni tudó philosophushoz illő, mindenekelőtt törekedett szeretett nyájának kedélyére hatni; miért is neki fogott a templom kijavításához. Legnagyobb gondot fordított templomának izletes kifestésére, de különösen az oltárok és az orgona művészi feldiszitására, hogy hiveit a szépre és művésziésre szoktassa. S mindezt megtette annélkül, hogy a templom pénztárát egy krajczárral is megterhelte volna.

Záhora azonban, mint praktikus psychologus és nemes emberbarát, igen jól tudta, hogy szép oltárai és orgonájának nagyszerü diszitményei csakhamar értéktelen holt tárgyakká válnak, ha a földhöz tapadt szegénységü, a műveltségben hátramaradt hiveinek lelke, elméje és szive gyöngye és képtelen a nagyszerüség, a szépség benyomásait befogadni. S miután tudta, hogy olyan családok, melyeknél az apa mint az anya reggeltől fogva estig a házon kívül el van foglalva kenyérkeresettel, gyermekeiket nem nevelheti, főtörekvését arra fordította, hogy mindenekelőtt kisdéd-dakáló intézetet (creche) hozzon létre, hová a reggel munkába siető anya hat hetes korától fogva gyermekét viszi, a hol aztán minden díj nélkül a szegény kisdéd ápolásban és táplálásban részesül. Midőn az anya este aztán a munkából hazafelé jő, kis magzatát ép egészségben haza viszi.

Igen ám, de még hol maradnak a még a népiskolába nem járatható nebulók? Ki ügyel azokra, hogy testükben és lelkükben bajuk ne történjék?! A tisztelendő bácsi ezekről is gondoskodott, felállítván számukra egy ovodát, mely a legkitünőbbben van szervezve és a szükséges taneszközökkel ellátva, s melynek a fentartása a közönségnek egy krajczárjába sem kerül.

Kétségbe senki sem fogja vonni, hogy egy, műveltségben hátramaradt népre nem lehet nagyobb áldás, mint ha minél hamarább művelődik. De hogy valamely nép gyorsan és alaposan művelődjék, kell, hogy minden egyes családnak egy-egy nevelője legyen: a család-anyában. Hogy ez megtörténhessék, nem ismerve semmi fáradságot, addig járt-kelt, addig irogatott, addig könyörgött, addig tervezett, addig szervezett, míg olyan leánytan- és nevelőintézetet hozott létre, mely párját ritkitja hazánkban, s melybe a tanítványokat távoli vidékekről hozzák. — Záhorról azt mondják, hogy ha ő akar, „nagyot“ akar s keresztül is viszi, ha csak a lehetetlenségek országába nem tartozik.

Minthogy azonban hiába minden művelődési törekvés, ha annak elébe a nyomor gátot vet, azért azon törte eszét: mi módon lehetne ennek a népnek oly kereseti forrást nyitni, mely idővel lehetőségessé tegye, hogy vasárnaponként egy-egy tyuk is főjön a fazékban? — *Newton* egy alma esése vezette a nehézségi törvény megalapítására, *Záhorrát* pedig egy kis fiu találékonysága, ki egy vastagabb darabka fába négy gyufaszálat alkalmazott s azt aztán lónak tekintette, figyelmessé tette, hogy ezen népben lakozik a művésziesség iránti hajlamnak a szikrája, melyet csak fejleszteni kell, hogy lángot vessen s így jutott azon gondolatra, hogy jó volna e nép között egy kis művészies házi foglalkozást meghonosítani, s életbe léptetett egy gyermekjáték-faragó tanműhelyt, mely hivatva van a magyar érczhegységben lakó nép jólléti krónikájában korszakot alkotni.

De nem hallgathatjuk el még egyes apró ténykedéseit sem. Hogy a kép teljes legyen, szabadjon itten megemlítenem, hogy a leánytan- és nevelőintézetében meghono-

sította a szinpadot, a hol nagyobb ünnepélyek alkalmával az intézeti növendékek részint általa irt, részint pedig idegen nyelvekből fordított kis erkölcsi szini előadásokat tartanak, mi által nemcsak a gyermekekre, de a közönségre is erkölcsileg hat. Sőt jelenleg azon töri a fejét, hogy mily módon létesíthetne leánynevelő intézetében egy, a szerényebb viszonyok között élő polgári családnak megfelelő konyhát? hogy a jövődöbeli anyák ezen felette fontos hivatásuknak, a szakácsművészetnek megtudjanak akként felelni, hogy kevésből sokat, jót és táplálót tudjanak készíteni, s így családjaik egészségét, mint a legnagyobb kincset féltékenyen megőrizni. Ezen törekvésével azt akarja megtestesíteni, hogy az újvilág paedagógiájának egyik leggyakorlatibb hajtását a vén Európa paedagógiájának egyik ágába beojtsa.

A paedagogika terén sem maradt tétlenül Záhora, mert tudván azt, hogy az ovodákban, mint pedig az elemi iskolákban a szemléltető oktatásra legnagyobb sulyt kell fektetnünk, azon volt, hogy a tanítóknak nem képekben, hanem tömör alakban álljanak rendelkezésére a szemléltető oktatáshoz szükséges taneszközök. A paedagogika ezen eszmét régóta hangsúlyozta; de küzdenie kellett a népiszolának az anyagisággal, s azért ezen óhaja mai napig *pium desiderium* maradt; most azonban reálizálva áll előttünk ezen gondolat, mi által ő nagy szolgálatot tett az iskolának.

Záhorának ezen törekvése nem maradt elismerés nélkül, mert az 1888-iki pécsi általános (mű-, ipar-, termény- és állat-) kiállításon első kitüntetésben részesült; mert halomásunk szerint diszoklevelet készítenek számára. A tanítóvilág részéről is igen szép elismerésben részesült, a mennyiben ugy a pécsi mint az aradi tanítók egyesülete forró köszönetet szavazott neki azért, hogy nem kimélvén sem fáradságot, sem költséget, köztük megjelenvén és személyesen buzdította tetterős működéseikben.

De most még egy kérdésre kell felelnünk: Hol veszi Záhora azt a sok pénzt intézeteinek megteremtésére és

fentartására? Már fejebb említve volt, hogy mennyire szokott fáradozni, s hogy sikeresen, meglátszik onnan, mert a hercegprimás ő eminenciájától 21 ezer, a magy. kir. kincstártól pedig 23 ezer forintot kapott. Igaz, hogy ezen 44 ezer forint szép összegü kamatot nyujt, de még sem annyit, hogy összes kiadásait fedezhesse; azért az ő évi jövedelmének legnagyobb részét szintén kedvencz eszméinek keresztülvitelére feláldozza, ő pedig csak a legszükségesebbel éri be.

A mint a szives olvasó ebből a néhány sorból meggyőződött, Záhora József életrajza egyszerű, működése nagyszerű, eszméinek elismerése pedig azok nagy horderejéhez képest még kisszerű. Legkevésbé sem nagyitunk, ha azt mondjuk, hogy a magyar társadalom a nép haladásának ez irányban való támogatását illetőleg még szendereg, s csak felébredése után fogja tudni méltányolni késői korra kiható működését, ha nemes törekvései már megizmosodtak és dusan kamatoznak.

Adjon Isten több ilyen papot szegény, szorongatott hazánknak!

Horváth József.

Az „Aradvidéki Tanítóegylet“ és a háziipar.

Az „Aradvidéki Tanító-egylet“ már több ízben adta jelét annak, hogy nemcsak stricte „iskolai“ dolgokkal, hanem egyéb társadalmi kérdések megfejtésével is foglalkozik. Meg is teheti; mert az aradi intelligens publikum olyan, hogy minden jóra való eszmét a legkitalálhatóbb módon szokta pártolni; a miért is megérdemli, hogy nagyra becsültessék.

Az „Aradvidéki Tanítóegylet“ éber figyelemmel kísérvén városunk és megyénk szegényszorsu néposztályának élet- és kereseti módját, oly eszközök életbeléptetése fölött tanácskozott, melyekkel majdan a gyámoltalan nép könnyebben és gyorsabban juthat hozzá egy jövedelmezőbb kenyérkeresethez. Aradmegyében (s Aradon) ilyen jövedelmi forrásul leginkább a nagybani esztergályozás (feketenegyiféle munka) és fafaragászat s ehhez hasonló czikkek készítése kínálkozik. S épen ebben az irányban V a r j a s s y Arpád, Aradmegye kir. tanfelügyelője is megindított két évvel ezelőtt mozgalmat, akar-

ván az Aradmegyében fekvő R a v n a községben egy fafaragászati iskolát létrehozni, melynek létrehozására rövid néhány nap alatt 500 forintot gyűjtött össze, de félreértések miatt ezen eszme elenyészett.

Jelenleg azonban az illető intézkedők egészen máskép jártak el. Tudván azt, hogy a példa vonz, megállapodtak abban, hogy megkérik főt. Z á h o r a József, pjerger-szélaknai plébános urat jönnie el Aradra s az „Aradvidéki Tanítóegylet“ f. é. szept. 17—18-ikán tartott nagygyűlésének alkalmával a Pécselt aranyérem- és diszoklevéllel kitüntetett iskolájának productumaiból egy rögtönzött kiállítást rendezne be s egyszersmind előadást tartana faragászati iskolájának szervezéséről és felszereléséről. — A lelkes hazafi szívesen sietett körünkbe s noha a pécsi kiállításról a tárgyak nem is érkeztek ide kellő időre, az előadást mégis megtartotta.

Előadása csakugyan szép hatást keltett, a mennyiben minden szépért, jóért és hasznosért lelkesülni tudó polgárnagyunk, nagys. S a l a c z Gyula ur, határozottan megígérte, hogy a faragászati tanműhelyt felállíttatja; sőt egyes lelkes városi képviselők már azt is akarták (a hallott előadás és az olvasottak után), hogy az egylet rögtön kérelmezett volna a városi tanácsnál, illetőleg a közgyűlésnél, miszerint egy-két fiatal ember számára uti- és ellátási költséget szavazna meg, hogy a faragászatot minél előbb elsajátítván, az ilyen faragászati tanműhely még a tél folyamán szerveztetnék nálunk.

Sőt merjük hinni, hogy e tekintetben iparhatóságunk sem marad tétlenül, s ezen ügyet magáéva téve, a gyermek-játék faragászatot azon kézműveseivel fogja minél előbb elsajátíttatni, a kik télen munka hiány miatt „stigliczfogás“-ból kénytelenek élni. Hogy ezen eszme kiváltképen tanügyi hatóságunk tetszését kinyerte, azt említünk felesleges. S buzgó fiatal tanítóink közül is egyik-másik a jövő szünidőben szándékozik elmenni Pjerg-Szélaknára, hogy a nevezett gyermekjáték-faragászatban a legszükségesebb fogásokat elsajátítsa, hogy majd eme bőven jövedelmező háziiparban a szegényebb nép arra való ifjait oktathassa.

Z á h o r a József a fentemlitett meghívásnak a legnagyobb készséggel sietett eleget tenni, s kedves eszméjét az alábbiakban adta elő:

A gyermekjáték- készítésének, mint házi iparnak haszna és nemzetgazdasági jelentősége.

Hogy a magyar népben elég erő és képesség van léte fentartására és fejlesztésére: azt egy ezredéves multján kívül a magyar nép mostani állapota eléggé bizonyítja. A Mindenható által ugy szellemileg, mint testileg a legszebb képességekkel dusan megáldva, daczára a sok és létét kockáztató csapásoknak, melyek reá oly sü-

rően nehezedtek, fejlődését minden irányban gátolták és erőszakosan zavarták, meg is a kulturnépek között foglal elismerésre méltó helyet. — A kultur-népek ereje és hatalma a nép zömének értelmességében, anyagi jólétben, azaz: az általános műveltségben nyilatkozik: a nemzeti hatalom tehát főképen a nagy tömegnek, a népnek teremtő és alkotó képességében és sajátágaiban gyökeredzik, mely kiterjedvén a legalsóbb rétegekig, a jólétet általánossá s az államalkotó népet hatalmassá teszi.

A nép, a mindennapi kenyérkeresetre és önsegélyre szorult nép az, mely úgy számának viszonylagos nagysága és ereje, mint életviszonyainak természete által kiváló figyelmet és gondot igényel. Ennek munkaerejét, képességeit és közszellemét tőlünk kitelhető módon fejleszteni és fokozni első hazafiui kötelességünk. E kötelesség pedig azt parancsolja, hogy a viszonyainál fogva vezetőkre szorult nép érdekeit kutassuk, felismerjük, kiváltképen pedig arról gondoskodjunk, hogy a népben kis korától fogva a munkakedv és önbizalom felébresztessék s abban helyesen neveltessék.

Teljes biztonsággal nem állithatjuk: vajjon valamely ország szomszédállamai részéről, mint kultur-állam tudományának és művészetének produktivitása és ezeknek mikénti nevelése miatt, vagy pedig a keresetben tevékeny népének anyagilag és szellemileg alkotó és teremtő erejeért becsültetik-e nagyobbra?! Annyi mindenestre igaz, hogy hazánk a képzőművészet, kiváltképen a plasztika terén már sok szép iparaggal bír, melyek egytől-egyig a magyar népszorgalmára vallanak: együttvéve hatalmas kultur-erőt képeznek, mi által ma-holnap az országot nagygyá fogják tenni.

Mint hogy értekezésemben csak kisebb körre kell szoritkoznom, nem szólhatok itt az iparról általában, hanem csak annak egyik ágára vagyok bátor olvasóim becses figyelmét felkérni, s ezen iparág, mely nálunk még parlagon hever, de a külföldön már nagyban virágzik, a gyermekjátékok készítése, melynek előállítása — amint lejjebb szerencsém leendő majd kimutatni, milliányi vagyont hoz s a nép jólétét minden irányban árassza.

A mennyire a kézmű, rövid-áruk, melyek legtöbbszörre mű- és műrokon iparághoz tartoznak, a világkereskedelem szabályszerű kivánalmában állanak és a mennyire a világkereskedelem azokat egy kategóriába foglalja, azoknak ára csak egy országban újabb időben évi 150 millió márkát tesz.

Hogy a t. Olvasóközönség áttekintést szerezhessen magának a gyermekjátékok készítésének óriási jövedelmezéséről, álljon itten az országos statisztikai hivatal által nekem beküldött be- és kiviteli táblázat:

B e h o z a t a l.

Folyó sz.	Az ország neve	Mennyiség és érték	1882-ben	1883-ben	1884-ben	1885-ben	1886-ben	1887-ben
1	Ausztriából	m/m frt	4,367·51 1.091,878	5,784·34 1.446,085	6,693·42 1.673,356	6,842·44 1.710,610	6,079·78 1.519,945	6,895·00 1.723,750
2	Németországból	m/m frt	278·84 69,710	317·52 79,380	606·35 151,588	857·87 214,467	714·84 178,711	615·00 153,730
3	Svájczból	m/m frt	0·83 207	— —	6·12 1,530	1·06 265	3·77 943	3·00 750
4	Olaszországból	m/m frt	20·87 5,218	0·88 220	2·84 709	7·30 1,825	7·87 1,967	1·00 250
5	Franciaországból	m/m frt	4·77 1,192	3·85 963	4·95 1,238	18·14 4,535	22·09 5,523	64·00 16,00
6	Belgiumból és Hollandból	m/m frt	— —	1·66 415	2·04 510	2·01 503	1,12 280	1·00 250
7	Nagy-Britanniából	m/m frt	— —	— —	0·43 107	8·51 2,128	0·50 125	— —
8	Oroszországból	m/m frt	— —	— —	0·03 8	0·38 94	— —	— —
9	Bosznia-Hercegovinából	m/m frt	— —	1·08 270	2·64 660	1·49 373	1·52 379	1·00 250
10	Romániából	m/m frt	0·16 40	— —	0·23 58	3·74 936	0·03 7	— —
11	Szerbiából	m/m frt	— —	2·98 755	1·04 259	0·71 177	0·89 22	— —
12	Balkánfélsziget	m/m frt	— —	— —	— —	— —	— —	— —
13	Más államokból	m/m frt	— —	— —	0·02 5	0·06 15	0·05 13	— —
	Összesen	m/m frt	4,672·98 1.168,245	6,112·31 1.528,078	7,320·11 1.830,028	7,743·71 1.935,928	6,831·66 1.707,915	7,580·00 1.805,000

K i v i t e l.

Folyó sz.	Az ország neve	Mennyiség és érték	1882-ben	1883-ben	1884-ben	1885-ben	1886-ben	1887-ben
1	Ausztriába	m/m frt	131·34 26,268	156·67 31,334	220·37 44 074	222·53 44,506	205·24 41,048	263·00 52,600
2	Németország- ba	m/m frt	1 64 328	0·42 84	4·11 822	2·44 488	7·46 1,492	5·00 1,000
3	Svájczba	m/m frt	— —	— —	0·09 18	0·51 102	0·07 14	— —
4	Olaszország- ba	m/m frt	— —	0·29 58	0·04 8	0·08 16	0·05 10	— —
5	Franciaor- szágba	m/m frt	— —	— —	0·03 6	0·10 20	0·39 78	— —
6	Belgiumba és Hollandba	m/m frt	— —	— —	2·23 446	— —	0·01 2	— —
7	Nagy Britta- niába	m/m frt	— —	— —	0·05 10	— —	0·18 36	— —
8	Oroszország- ba	m/m frt	— —	— —	— —	— —	0·05 10	— —
9	Bosznia-Her- cegovinába	m/m frt	2·49 498	13·79 2,758	18·73 3,746	15·77 3,154	16·83 3,366	39·00 7,800
10	Romániába	m/m frt	38·66 7,732	31·77 6,354	82·64 16,528	33·97 6,794	37·90 7,580	9·00 1,800
11	Szerbiába	m/m frt	105·21 21,042	131·86 26,372	157·42 31,484	74·24 14,848	91·97 18,394	51·00 10,200
12	Balkánfélszi- getre	m/m frt	15·82 3,164	22·98 4,596	13·73 2,746	22·72 4,544	11·90 2,380	11·00 2,200
13	Más állaok- ba	m/m frt	— —	0 08 16	12·41 2,482	1·19 338	0·11 22	— —
Összesen		m/m frt	295·16 59,032	357·86 71,572	511·85 102,370	373·55 74,710	372·16 74,432	378·00 75,600

Magyarország tehát csak Ausztriából rövid hat év alatt 36,662 mmázsa és 47 klg. gyermekjátékszert importált és ezért nem kevesebb mint **9.165,624** frtot fizetett. Ezen kiadott összeg oly nagy, hogy minden igazi hazafinak kell, hogy fájjon, mivel oly árukért adjuk ki azt, melyeket mi egészen kényelmesen, izletesebben és olcsóbban állíthatunk ki.

Ausztria hazánkból azonban ebben az áruban ezen idő alatt csak 1199 mmázsa és 15 klgrammot és pedig összesen 239,832 frt értékben hozatott, a mi az általunk kiadott összeggel összehasonlításba sem jöhet.

Ha azonban a többi országokból történt behozatalt is tekintjük, úgy az 40,260 métermázsa 27 klgrmmra rug, melynek értéke tíz millió hatvanötezer egyszáz kilenczvennégy forint, összehasonlítva az összes kivittel, mely tesz: 2,288 mm. és 58 kilogrammot, 457,716 frt értékben s ha tekintetbe vesszük, hogy szép és jövedelmező piacaink is kínálkoznának, látjuk, hogy szegény népünknek jó nagy darab kenyeret adhatunk a gyermekjátékszerek faragászatának elsajátításával.

Csoportosítva és egyenkint, háziiparilag és gyárilag száz meg száz községben és városban kiterjeszkedik fél Németországban ily kereseti tevékenység. Legjelentékenyebb és legkülönbélebb módon üzetik a gyermekjáték készítése, mely már mindennemű alakban u. m. házi-, kis gyári és nagy gyári ipar létezik.

Ezen rendkívül s több irányban szétágazó iparszorgalomnak szétszórtsága talán annak az oka, hogy világkereskedelmi nevezetességéről a gyermekjáték-készítő népnek általában sejtelve sincsen; holott a világ minden részében a kereskedők ismerik azon helyeket, a hol ezen ipar ezer meg ezerféle gyártmányt készít. Minden esztendőben száz meg száz kereskedő meglátogatja a termelő helyeket, s a kereskedők ezrei magok válogatják a hiresebb vásárokon áru-szükségleteiket és az új árucikkeket. Legtöbb kereskedő Amerikából és Angolországból jő. A vásárok alkalmával találkoznak az iparosokkal, kikkel azután a készítményeket megbeszélik, s úgy az ipar a kereskedelemmel együttvéve virágzik.

Alig mutathatunk más iparcikket, mely aránylag véve oly tökéletességre fejlődött volna, mint a gyermekjátékok. Ezer meg ezerféle, nagy gondnal, izléssel és művészettel készített játék van már, és mindig új meg új játékok előállításán fáradoznak a gyermekjáték-készítő műhelyek vezetői. Valóban csudálkozás fog el minket, ha látjuk a gyermekjáték különféle művészi előállított szebbnél szebb nemeit, melyek előállításánál chemia és technika is segítségket nyújt. A gyermekjátékok készítésének nagyobb részét tehát teljes joggal nevezhetjük műiparnak. Ugyanilyen joggal állíthatjuk azt is, hogy ezen ipar által eleven, szorgalmatos és igyekvő

vidéken a vagyonosság évről-évre szaporodik és a szellemi tevékenység, mely a kéz ügyességével és a szemmérték biztonságával egyenlő lépést tart, legtöbb esetben igen dusan megjutalmaztatik. Ezen igazságról meggyőződhetik mindenki, a ki az iparvárosokat, melyekben ezen iparág, t. i. a gyermekjátékok készítése, mivelletik, 20 év előtt ismerte, s azokat jelenleg a multtal összehasonlítja.

Legyen szabad csak egy adatot felemlítenem! Sonnenberg városa, melyet igen munkás, szorgalmas számító és ügyes iparos nép lakja, az utolsó 76 év alatt csodálatos dimenziókban növekedett. Azon időközben, melyben a nagy kereskedelmi és iparvárosok lakossága megkétszereződött, Sonnenberg lakossága megnégyszereződött; akkor e város 2374 lelket számlált, ma pedig több mint 10 ezer lakos lakja. E város népének szorgalmáról legeklatánsabban tanuskodik az, hogy Sonnenbergnek van ma **198** tafaragó műhelye, **270** képnymó intézete, **25** papirtok-gyára **55** baba-gyára, **39** nyomdája, **19** mintázó műhelye, **12** esztergályos műhelye, **6** álarckészítő műhelye, **8** fakép-faragó terme, **25** gyermekjáték készítő műhelye, **4** hegedű-, **4** dobkészítő műhelye, **3** szemüveggyára; **62** gyermekjáték kiviteli üzlet és **92** gyermekjáték elárusító helyisége. Ezen 10 ezer lakosból álló városnak lakossága, mely ugyyszólván majd tisztán gyermekjáték iparosokból áll, ugy a városban, mint a környéken számos iparost nevelt és különféle üzleteket léptetett életbe, melyek hivatvák a város népének táplálásáról, ruházatáról és egyéb szükségleteiről gondoskodni. — Mit mondanak önök ahhoz, hogy a tiz ezer lelket számoló Sonnenbergnek van **30** pékje, **22** mézár-széke, **62** vendéglője, **38** szabóüzlete, **58** czipésműhelye, **5** hotelje, **2** cukrászdája? De valjon nem dobog-e örömtől a szivök, ha megtudják, hogy Sonnenberg nagyreményű zsenge ifjuságát **50** tanító oktatja és neveli az életrevalóságban?!

De minek sorolom én elő mindezeket? Hogy megmutassam, miszerint a gyermekjátékok készítése és elárusítása valóban áldást árasztó azon vidékre, a hol az sikeresen üzetik és meghonosittatik.

A gyermekjáték házi iparának nemzetgazdasági értéke magára vonta a magyar kormány éber figyelmét is, a midőn mindazokat, a kik a gyermekjáték egyes iparágait az ország egyes vidékein kedvező sikerrel meghonosítani iparkodnak, magas jutalmakkal elhalmozza és felsegíti. Aradváros és vidéke a legkülönfélébb iparágak számára a természettől jobban van megáldva, mint akármely vidék szé es e hazában. Lakja ezen vidéket oly nép, melynek szorgalma, tevékenysége és teremtő szellemi ereje országszerte ismeretes.

Leginkább biztosítja a gyermekjáték készítésének létjogosultságát azon körülmény, hogy Aradon van egy nagyszerű fafűrésztelep s a megyében és a határos hegyes-erdős Erdélyben számos fűrészmalom, melyek az erdélyi havasok fáját feldolgozván, bőségben

szolgáltathatnak anyagot házi iparunk szükségletéhez. E város és megye gazdag és nagylelkű intelligenciája tudja a nép munkakedvét fokozni, fejleszteni, munkás népet az elszegényedéstől megóvni és új iparágakat teremteni, nem elégedik meg csupán saját helyi érdekeit öregbíteni, hanem oda törekszik, hogy a vidéken lakó nép gyermekét az okszerű munkában nevelje.

Aradváros nagyérdemű intelligenciája most is azon fáradozik, hogy oly eszközöket nyújtson a szegény, éhező népnek kezébe, midőn árváit a gyermekjátékok faragászati ügyességében óhajtja kiművelni, mely eszközökkel nemcsak a mindennapi kenyérhez, hanem kellő mértékletesség mellett tisztességes vagyonhoz is juttatja.

Az egek Ura fogja ezért Arad nemes városát és vidékének intelligenciáját megáldani s mondhatjuk, hogy még sejtelmünk sincsen arról: milyen szépen jövedelmező kenyérkeresetet fogunk a nép előtt megnyitni, ha azt a gyermekjáték készítésébe bevezetjük.

* * *

Szoljunk mostan azon módokatokról, melyeket alkalmazni kell, hogy a gyermekjáték készítő tanműhely felállítása sikerüljön.

Ha figyelemmel kísérjük azon módokat, melyeket másutt felhasználtak ezen új ipar meghonosításának ügyében, úgy három különféle ut tárul elénk: 1) vagy maga a szorgalmas és életrevaló nép kényszerítve a nyomor által, hozzátogott bizonyos iparág műveléséhez, melyet aztán folyton tökélytetített, vagy 2) az állam iparkodott iskolák és tanműhelyek felállítása által valamely új iparnemet létrehozni és fejleszteni, vagy pedig 3) gyarmatosítás útján hozatott be egyik-másik iparág az anyaországba.

Hogy mi vezérelt minket Pjerg-Szélaknán a gyermekjáték-faragászati tanműhely felállítására és mily utat választottunk mi annak keresztülvitelére, legyen szabad néhány szóval megemlítenem.

Hontvármegye egyik legszebb pontján, a gyönyörű Szittnya-hegy által uralt völgyben fekszik Selmezbányának szomszédságában Pjerg-Szélakna község mintegy 3000 lakossal, kik közül csak életkoruk teljes erejében levő mintegy 300 férfi talál e vidék főkeresetforrásánál — a bányászatnál — alkalmazást. Egy teljes erejű férfi kereshet jó körülmények között hetenkint 5—6 forintot, mely összegből azonban kénytelen sokszor számos tagból álló családját fenntartani. Az arány tehát nagyon kedvezőtlen, a mennyiben 300 férfinak igen csekély keresményéből, 3000 léleknek megélhetési szükségleteit kell fedezni. Ezen keresmény tehát ily felosztás mellett nem több mint alamizsna s nem kevesebb, mint koldusbot.

A község határa kicsiny és terménytelen, kopár hegyek. Az összes termő föld alig nyújt tiz gazdának foglalkozást, a többi kopasz hegyszikla vagy legfelebb sovány legelő, mely a rengeteg kincs-

tári és Coburg főhercegi fenyegekben vész el. Ebből tisztán kiteszik, hogy a bányászattal nem foglalkozható többi családtagoknak jövedelmező házfoglalkozása egyáltalában nincsen.

Régibb időben, midőn még az itteni bányák gazdagon jövedelmező érczet szolgáltattak, s minden akna hemzsegett a hangyaszorgalmu kéztől és a zuzdák alig képesek voltak a munkát legyőzni, a lakosok száma 6000-re szaporodott fel, kiknek nagyobb felét most a keresethiány, a nyomor szétkergetett.

Azelőtt, midőn a bányák dusan kárpótolták a munkás kezét gazdag érczel, akkor a bányásznép jóllétnek örvendett; minden háznál látni lehetett bizonyos ártatlan fényűzést, tisztaságot és jókedvet: ma a meddő szikla csak busongva fogadja a turkáló bányászt, a volt jóllétből nem maradt egyéb vissza, csak a bekerítetlen telkek, a roskadozó házak, szegény ruházatu, elsoványodott alakok által taposott szomorú utcák, melyekben a munkátlan családtagok lézengve várják a nehéz munkában meggörnyedt családfőt a sovány és elégtelen táplálékot nyújtó asztalhoz.

Ilyen állapotok mellett nem is volt egyéb várható, mint a mi tényleg bekövetkezett, a nyomor lidércze: az iszákosság és lomhaság s ennek sötét háttere: az erkölcsi süllyedés, mivel hiányzott egy keresztény család megalapításának főfeltétele: a megélhetésre szükséges keresetforrás. Ezen a hiányon tehát segíteni kell, a jelenleg tétlen családtagok kezébe jövedelmező és szellemi s testi erejüknek megfelelő, könnyű munkát kell adni, melyet esetleg a munkaszak bevégezése után, délutáni időben a bányász családfők maguk is újabb kimerítő testi fáradság nélkül elvégezhessenek.

Ezen munka — a helyi viszonyok figyelembe vételével — nem lehet más, mint a helyben nagy mennyiségben levő és alkalmas fenyőfának gyermekjátékokká való feldolgozása, melyet olcsó anyag mellett, könnyű és magasabb értelmet nem igénylő munkával előállítani és a vidéken aránylag jó áron elárusítani lehetne, mivel a közelben fekvő áldott vidéken mégis biztos piacra találhatnának az eddigieknél jóval olcsóbban előállítható gyermekjátékok.

En részemről, mint e szegény község lelkésze, társadalmi és emberbaráti kötelességemhez képest, a meghonosítandó fajátékszeriparra nézve a tölem kitelhetőt megtettem. Esedeztem a nmélt. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnál a következő segélyezések kegyes adományáért:

Mindenekelőtt kértem, hogy a magas v. és közokt. miniszterium küldje ki egy két hónapra Masztich József, szélaknai kántortanítót, ki az asztalos mesterséget már a tanítóképezdében elsajátította, valamely gyermekjátékkészítő műhelybe az állam költségén, hogy a szükséges mesterfogásokat megtanulja. A magas miniszterium kérésemet meghallgatván, Masztichot kiküldé Bánffi-Hunyadra, hol

az rövid 6 hét alatt annyira elsajátította a szükséges ismereteket és ügyességeket, hogy nemcsak nagyszerű példányokat képes készíttetni, hanem új szerkezetű játékokat is tud összeállítani.

Másodszor kérelmeztem, hogy a gyakorlati tanműhelyt egyelőre 12 fiú részére szereljék fel; mire a magas miniszterium 150 forintot utalványozott, méltóságos Péch Antal, selmeczi bányáigazgató és miniszteri tanácsos ur, ki tanműhelyünknek legkiválóbb mozgató ereje, pedig 433 forintot adományozott. — Harmadszor pedig a tanítást eszközlő tanítónak évi javadalmazásának kegyes kiutalványozásáért esedeztem.

Mint mindan vállalatnál, úgy ezen tanműhelynél is csak a jó szervezéstől lehetett a biztos sikert várni; azért a nmlts. vall. és közokt. miniszterium méltányolva a körülményeket és viszonyokat, melyek az általam kezdeményezett s tervbe vett gyermekjáték készítő tanműhely fellátását teljes mérvben indokolhatják, megbizta nagys. Pláchy Bertalan, kir. tanácsos és honfegyver tanfelügyelőt, a selmeczbányai m. kir. bányáigazgatóság pedig nagyságo Fodor Attilát, hogy a további tárgyalásokat velem folytassák.

1885-ik évi február 9 ikén gyűlt össze a kiküldött bizottság, hogy a tanműhelyt szervezze. A bizottság mindenekelőtt beható szemle alá vette az állam költségén hat hetet Bánffy-Hunyadon levő gyermekjáték faragászati műhelyben töltött Masztich József rajzait és készítményeit, melyek alapján meggyőződött, hogy a nevezett tanító tökéletesen képes egy ilyen tanműhelyt vezetni. Tekintettel arra nézve, hogy a Pjerg-Szélakna lakossága majdnem kizárólag kincstári bányamunkásokból áll, kik a bányában csak delig dolgoznak, s kik a talajviszonyoknál fogva földmiveléssel úgy sem foglalkozhatnak, a kiküldöttek ezen nézetőknek adtak kifejezést, hogy a keresetképeség fejlesztése csak a háziipar valamely ágának meghonosítása által történhetik, melynek jövedelme csak fokozni lenne alkalmas azon életminimumot, melyet a kincstári bányász keres. A kiküldöttek a helyi viszonyokat szem előtt tartva, ezen fadus vidéken a gyermekjáték-háziipart tartották a legjogosultabbnak, és pedig azért, mert a lakosságban általános tapasztalas szerint úgy is meg van a faragás iránti hajlam és megfelelő kezűgyesség, mely kezdetleges karácsonyi gyermekjátékok s egyéb játékszerek készítésében és elárusításában nyilatkozik.

A nevezett bizottság azon véleményt nyilvánította, hogy a tanműhely csak úgy fog sikeresen működni, ha az kellőképen szervezve lesz, — azaz, ha erős alapon fog nyugodni. Miután azonban Pjerg-Szélakna és vidéke többnyire kincstári tulajdon, s miután e tájékon vagyonosabb középosztály-birtokosság hiányzik s a selmeczbányai és környékbeli bányatisztek a fokozodott igények következtében amugy is túlságosan igénybe vannak véve s így a társadalom

adományozására számot nem tarthatott, s miután az alkalmazandó tanító javadalmazása amugy is biztosítva volt, elhatározott, hogy a tanmühelyt a m. kir. közoktatásügyi miniszterium kezébe vegye, azt saját tekintélyével támogassa s a már kiképzett tanerőt állami tanítói minőséggel ruhazza fel s a felmerülő kiadásokat, melyek rövid idő múlva ugy is visszatérülnek, fedezze és a felügyeletet egy kinevezendő bizottság által gyakoroltassa, melyek első teendői volnának: egy szabályzatot kidolgozni, előleges költségvetést összeállítani s a tanmühely fejlesztését előmozdítani.

A bizottság örvendetes tudomásul vette a selmeczi bányaignozgatóságnak azon ígérését, hogy a műeszközökre szükséges összeget a rendelkezése alatt levő alapból kiutalványozza; továbbá azon jelentésemet, hogy a magas kultuszminiszterium célunk előmozdítására 150 forintot kegyesen kiutalványozott, mely összeget én fel is vettem, s mely kellő elszámolás mellett mint forgó tőke a faanyag és egyéb szükségletre fordítandó.

A tanterem, illetőleg a tanmühely helyiségének megszerzése semminemű nehézségbe nem ütközött, mert e célnak teljesen megfelelő munkatermet engedett át az ó-budai kincstári jószágigazgatóság. S így a kiküldöttek a tervezett tanmühely első nehézségein keresztül érvén, átléptek a második stádiumba, a mi a felügyelőbizottság kinevezésével vette kezdetét. — A szakminiszter önmagyméltósága Hontmegye, Selmeczbánya és Pjerg-Szelakna értelmiségéből mltsgs. Péch Antal, bányaignozgató ur elnöklete mellett egy bizottságot nevezett ki 3 évre, mely 1886. január 11-én az alakuló ülést megtartotta. Ezen az ülésen az elnök előadván, hogy miután a bányász-munkás foglalkozása oly csekély jövedelmet nyújt, hogy abból egy családfő alig képes a legszükségesebb kiadásokat fedezni, s a kényelmi és szellemi követelmények kielégítésére epenséggel semmi sem marad, azért tehát égető szüksége van e népnek oly mellékfoglalkozásra, mely annélkül, hogy bizonyos időhöz kötve volna, s az állandó foglalkozásnak hátrányára lenne, s mégis biztos jövedelmet hajtson. Ennélfogva az alakuló ülésen a tanmühely megalakítása és szervezése kimondatott. Az elnök előterjeszté a tagokkal előzetesen megismertetett alapszabályzatot, mely általában és részeiben elfogadtatott, a tanító fizetése meghatározott, és a 12 tanuló a bányász-ifjuság közül megválaszt. — S így a szelaknai gyermekjáték-faragászati tanmühely a legszerencsésebb remények között megnyitott, mely remények a fényes siker következtében a szó szoros értelmében beteljesedtek.

Minthogy az Aradon felállítani szándékolt gyermekjáték-faragászati tanmühely életbeléptetésére némi módosító befolyással lehet a szelaknai tanmühely költségvetése, azért bátor vagyok a mi költségvetésünkből a részleteket a következőkben előadni:

1. A tanító fizetése 600 frt.
2. A tanműhely új felszerelése 200 forint.
3. Anyagbeszerzésre 200 frt., mely összeg csak a mutatkozó szükség esetén használtatik fel.

4. A tanulók munkabére 540 frtban állapított meg. Ezen körülmény a t. olvasó előtt furcsának fog tetszeni, a mennyiben az elkészített munkáért úgy is befoly bizonyos jövedelem, melyből kiki saját szorgalma és ügyessége szerinti arányban részesül. Ezen összeg előirányzása abban rejlik, hogy a tanulók a műhelyben töltött idő alatt minden más előfordulható munkától elvonatnak és szegénységük, valamint azon körülmény, hogy a tanműhely javára dolgoznak, ép oly méltányos, mint a milyen igazságos, hogy e fiúk némi keresetre szert tegyenek. A 12 tanuló, mindenikére 300 munkanapot alapul véve, egy-egy tanulónak minden, a műhelyben töltött délutánért 15 kr. munkabér adatik és abból 10 kr. az ő kezébe fizetetik, 5 kr. visszatartatván, havonként az illető nevére a takarékpénztárba tétetik, hogy tanulmányai elvégezte után az így megtakarított összeg szerszámokat venni lehessen.

E tanműhely egész évi pénzsükséglete tehát 1540 forint, mely összeg pl. Aradon a város viszonyai szerint kisebbülhet.

Szólnom kell még a vagyonos községekről, hol a megélhetés nem éppen oly nehéz, mint pl. minálunk, a felvidéken, hol sem a talaj, sem más olyféle kereset nem létezik, mely elegendő és állandó kenyérkeresetet nyújtson. Különböztetünk szét az országban, hol találunk olyan lakosságot, hogy több kívánni valója nem volna? Hol találunk hazánkban oly zugot, hol a szegény embert csak hirtől ismernék? S aztán, ha tekintetbe vesszük a háziipart, de különösen a gyermekjáték faragászatot nemzetgazdasági szempontból, nem-e kötelessége minden intelligens város közönségének azt a teljes erejéből felkarolni, fejleszteni s megszilárdítani, kivált ha arra kellő alkalom kínálkozik? Aradváros és Aradmegye igen kedvező körülményekkel bír a gyermekjáték faragászatra nézve, a mennyiben az anyaghoz igen olcsón juthatnak és itt helyben elég szép forgalmu piacczal is bírnak, miről szerencsém volt személyesen is meggyőződni.

Mint hogy pedig Aradon pénzügyi tekintetben sem kellene valami nagy akadályokkal megküzdeni a gyermekjáték-faragászati tanműhelynek, azt az informáltatásom után bátorkodom állítani. Miután a felállítandó árvaházban egy oly tanítót is lehet alkalmazni, a ki e nemű faragászatban is képes legyen a felserdült ifjúságot oktatni.

Hogy az ipartestület szintén sokat tehetne saját érdekében, ha igyekeznék saját kebelében olyan iparágat meghonosítani, melynek

elsajátítására nem oly sok idő szükséges és mely mégis folytonos jövedelmet biztosít.

A mint pedig tudom, az állami tanítóképezdékben szokás bizonyos háziiparágakban szintén a növendékeket oktatni; valjon ezen háziipar olyan-e, melyből a tanító és a nép biztos jövedelmet húz, azt nem tudom, de arról azonban tapasztalataim alapján meg vagyok győződve, hogy az állami és felekezeti tanítóképezdek igen nagy szolgálatot tennének ugy az ifju tanítónemzedéknek, valamint a nemzetnek, ha a tanítóképezdékben a növendékeket a gyermekjáték faragászatban oktatnák, mit négy év alatt igen könnyen tökélyre vihethék fel. Hogy a tanítóképezdékben igen helyén sőt nagyon is szükséges volna a gyermekjáték faragászatot meghonosítani, kitetszik már abból is, hogy ezen foglalkozás művészies alappal bír, s így az ifjut minden irányban nemesíti; szükséges pedig azért is, hogy a tanítót arra képesítse, hogy a szemléleti tárgyakat, melyek e körbe esnek, maga készítheti el és rövid idő alatt a legszegényebb falu iskolája is el lehetne látva a szükséges szemléltető tárgyakkal.

Vajha elmondottaimat az aradi intelligens és nagylelkű közönség megszivelné és a haza és saját municzipiumának érdekében a gyermekfaragászati tanműhelyt minél előbb jelzett helyeken felállíttatná.

Isten ügyünkkel!

VEGYESEK.

Tisztelt Olvasóinkhoz!

Lapunk irányáért és tartalmáért számos elismerő sorokat vettünk ugy egyes tanférfiaktól, mint nem tanférfiaktól. Mindazáltal tényleges előfizetőink még annyira sem szaporodtak, hogy az első három kettős füzetnek (az első félévi folyam) kiállítási költségeit birtuk volna fedezni. Azért kérjük mindazon igen tisztelt Urakat, kik szivesek voltak az »Iskolakert« ez évi folyamát elfogadni, s kiknek külön borítékban is megküldöttük a póstai utalványt, kegyeskedjenek póstafordultával az **1 frt 20 krnyi** csekély előfizetési összeget a »Széchenyi irodalmi intézet«-nek megküldeni, hogy könnyebben bírjuk lerónni kötelezettségünket a kiadóhivatallal szemben.

Az „Aradvidéki Tanítóegylet“ XIX-iki nagygyűlését f. é. szept. 17. és 18-ikán tartotta meg, melyen az egyleti tagokon kívül számos előkelő vendég is jelent meg. Szeptember 17-én 8 órakor reggel a tagok előértekezletet tartottak, melyen V a r j a s s y Arpád kir. tanfelügyelő személyében a diszülést vezető

elnököt választották és a tárgyalandó értekezéseket állapították meg.

10 órakor délelőtt az egyleti tagok összegyültek a városház disztermében s Z á r a y Ödön egyleti elnök szép beszéddel nyitotta meg a nagygyűlést. Ezután egy bizottság menesztetett V a r j a s s y Arpád diszelnökért, ki a tanítók között megjelenván, szünni nem akaró éljenzéssel fogadtatott. Ennek történetével Z á r a y Ödön rövid, de velős beszédben megemlékezett T r e f o r t Ag. közokt. ügyi miniszter alkotásairól mit a nagygyűlés állva hallgatott meg. E beszéd után M o r a v e k Elemér kurticsi tanító indítványozza, hogy az »Aradvidéki Tanítóegylet« Trefort Agoston nevére alapítványt tegyen le, melynek kamatai évenként azon tanítóknak adassanak ki, a kik a gazdasági és háziipar fejlesztésében kitűntették magukat. Különben a módosítások kidolgozásával V a r j a s s y Arpád kir. tanfelügyelő bizatott meg abban az érteményben, a mint a tantestületek tagjai azt már megbeszélték. Az alapítvány összege Aradon és a megyében adakozások útján fog összegyűjtetni.

A szakfelolvasások sorozatát S k u l t e t y Irma tanítónő kezdette meg. Behatóan fejtegette a gyermeklapok szerepét és befolyást a gyermekek nevelésére, és ajánlja az ilyen lapok pártolását. — V e r n e r László aradi segédtanító szabad előadást tart. azon tényezőkről, melyekkel elérhető volna, hogy az iskolában az álhumanizmus ne érvényesüljön. Ezután K a r á c s o n y i Mária aradi női ipariskola tulajdonosnője a női ipariskolákról tartott igen érdekes előadást.

Az előadások legérdekesebbike Z á h o r a József, szélaknai plébánosé volt. a kit az „Aradvidéki Tanítóegylet“ meghitt, hogy az ő általa létrejött gyermekjáték faragászati tanműhely történetét, szervezését és költségvetését adja elő. Az előadás igazán érdekes volt. Z á h o r a J. plébánosnak nagy gonddal összeállított értekezéseért V a r j a s s y Arpád kir. tanfelügyelő fejezte ki köszönetét az egylet nevében, s megígérte, hogy a gyermekjátékfaragászati tanműhely felállításának érdekében Aradon is fognak lépéseket tétetni. — Végre még S z i l á g y i György és R o b o z József tartottak előadásokat, melyek végeztével az egybegyültek a közös ebédhez siettek, melyben számos előkelőség vett részt.

Szept. 18-án egyéb kisebb ügyeken kívül a tisztujítás ejtett meg.

A háromszék - megyei közigi bizottságnak mult félévi jelentéséből a következő érdekes részleteket emeljük ki:

„Székely Méhes“ czimmal a megyei tantestület tagjainak kötelezett közrehatása mellett egyesület létesült. melynek czélja: megyénk

területén az okszerű méhészetet, selymentenyésztést és egyéb iskolakerti foglalkozásokat népszerűsíteni, fejleszteni és terjeszteni, főleg pedig a természetismereti oktatás és ezzel kapcsolatos foglalkoztató tanmódszer legtermészetesebb talajául kínálkozó iskolakerti munkálkodást a népoktatási törvény és számos magas min. utasítás intenciójához híven a népnevelés-oktatás beláthatlan nagy előnyére minden iskolánál meghonosítani. Ez egyesület (alapszabályai még szintén megerősítésre várván) csak ideiglenesen alakult — megyénk főispánjának védnöksége s alispánjának elnöksége alatt — meg, és másra még nem terjeszthette ki munkásságát, mint bizottságunk és szakelőadónk támogatása mellett a megyében lévő méhcsaládok összeírására, 2000 eperfának és 26 liter epermagnak meggyeszte kiosztására, selymér-tenyésztéssel kísérletek tételére, és a szervezkedési előmunkálatok végzésére: biztató sikerrel találkoztunk e munkálatok egész vonalán.

Az iskola ily gyakorlati nevelő-oktató irányát szolgálja a sepsiszentgyörgyi polg. fiúiskolánkkal kapcsolatosan felállított lakatos tanműhely, melynek fejlődésére nagy mértékben kiható eseménye a most mult félévnek, hogy a tanműhely csinos és tágas új épülete a vármegye költségén elkészülvén, fölszerelten rendeltetése céljára bocsátott, s így jövőre már 25—30 növendék kényelmesen foglalkozhatik a jól berendezett új tanműhelyben. Legközelebbi ülésünkből tettünk előterjesztést a megye közönségéhez, hogy a baróthi felső népiskola faragó tanműhelye számára építsen alkalmas termet; hisszük, hogy az új tanév már ezt is rendelkezésére bocsátandja növendékeinknek. Ime vármegyénk áldozatképességének legmesszebb határáig elmegy a népoktatás érdekében; jogosultnak véljük tehát mély tisztelettel megújított kérésünket, melyet mult félévi jelentésben hangoztatni bátorkodtunk: hogy Nagyméltóságod felső népiskoláink jövőjét továbbfejlesztésükkel biztosítani kegyeskedjék, s e célból némi — igen csekély — államsegélyt ne tagadjon meg jelen berendezésökkel hivatásuknak meg nem felelő felsőnépiskoláinktól.

A baróthi felső népiskola gazdasági ágát, mely kisbirtokos népünk gazdasági viszonyainál fogva jövőtlen, a vidékbeli birtokviszonyoknak megfelelően akként kérjük újólag tovább fejleszteni, hogy megyénk s a szomszédos megyék rendkívüli kiterjedésű, de rendezés és okszerű vezetés alá csak most kerülő erdőgazdasága vegye hasznát. Az egész székesely földnek holt kincse eddig roppant erdősége; a most behozott rendszeres erdőkezelés csak terheket ró a birtokosokra, s még áldozatok árán sem fejlődik, miután nincsenek sem a vidéknek, sem messze sok vármegye erdő területének elméletileg és gyakorlatilag képzett, s így törvény szerint alkalmazható erdőőrei. Az erdőbirtokosok adóképességét is tetemesen fokozná, erdővidékeink szegény fiainak is a legmegfelelőbb kenyérkeresetet és közszolgálatot nyujtaná. ha ez óriás erdővidék gócpontjában, Baróthon a már fennálló, de évek tapasztalatai szerint eddig

irányával nem prosperáló gazdasági felső népiskolával kapcsolatban erdőőröket képző iskola állíttatnék fel. Vármegyénk, mely már egy ízben ajánlatot tett a felső népiskolának internatussal berendezésére, bizonyosan most sem vonakodnék e tetemes áldozattal az erdőörnövendékek fenntartását megkönnyíteni a szakiskolában; az iskolai igazgatóság a felügyeleti és igazgatósági teendőket elláthatná; szaktanítóink esetleg valamely tárgyban oktatást adhatnának; Baróth erdei tanulmányozás és foglalkozás céljából rendelkezésre állanának: csupán egy erdészeti szakoktatóra volna tehát szükség, és a növendékek ellátási segélydjaira.

A kézdi-vásárhelyi ipari irányu felsőnépiskola mellé műfaragászati és műasztalos tanműhelyek számára vármegyénk teljesen kész és részben berendezett termeket ajánlat föl. De ott van Nagyméltóságodnak 12 év óta kinevezett szaktanítója is, a kinek azonban tanműhelye folyvást néptelen, és szakképessége csupán a rajzoktatásban érvényesíthető, azért, mert a felsőnépiskolának kézügyességben és értelmi fejlettségben eddig előkészítést nem nyert növendékei alkalmatlanoknak bizonyultak a műfaragászat nehéz fogásainak elsajátítására, és megkövetelt izlésének kifejtésére. De ha sepsi-szentgyörgyi lakatos tanműhelyünk példájára a növendékeket úgy képeztetnők a kézdi-vásárhelyi felsőnépiskola tanműhelyében, hogy első évi rajztanulás után II. és III. évfolyamban műasztalosságot, s a rátermettek műfaragászatot tanuljanak, és nyert ügyességüket a felsőnépiskola végeztével is egy, esetleg két évig a tanműhelyben tökéletesíthessék: mind a felsőnépiskolának anyagi, erkölcsi és népesedési gyarapodására válnék, mind vidékünknek s országunknak egy műiparág egészséges talajból fejlesztésével a legjobb nemzetgazdasági szolgálatot tennénk. Az egészségesen fejlődő népoktatásügy ez évi mozgalmi közül kiemeljük a tanítótestületek önképző munkásságát. Az iskoláinkba jelen tanévben bevezetett „foglalkoztató tanításmód” tanulmányozása élénken foglalkoztatta a tanítókat; minél mélyebb és szélesebb körű megismerése s ismertetése céljából értekezési pályatételt hirdetett a megyei tanítótestület; és a Nagyméltóságod népoktatásügyi osztályvezetőjének mélt. Gönczy Pál államtitkár urnak 50 éves jubileuma alkalmával kihirdetett örvendetes eredmény szerint a beérkezett öt pályamunka mind dicséretre méltónak s egy kötetbe szerkesztve sajtó alá rendezendőnek találtatott. Ez kétségkívül legkedvezőbb bizonyítéka tanítóink hivatott munkásságának. Ugyanazon ünnepélyes alkalommal nyílt meg a szakelőadónk által kezdeményezett, de részben szintén a tanítók szorgalmával egybegyűjtött „megyei tan-szermuzeum,” mely már is több mint 400 darab s illetőleg collectió taneszköz tanulságos csoportosításával hivatva van az újabb iskolai kiadványok és gyártmányok megismerésére, egybehasonlítására, és közülök a legalkalmasbaknak legolcsóbb első forrásból beszerzésére a tanítóknak s iskolaszékeknek alkalmat nyújtani, egyben pedig az iskolai tankönyvek és szerek megválasztásánál lehetőleg egyöntetű megállapo-

dásra vezetni az iskolákat; végre az iskolai kezűgyességi foglalkozások produktumait a tanítók és szülők tájékozására csoportosítani. Az így föltette hasznosnak ígérkező „Háromszékmegyei Tanszermuzeumot“ Nagyméltóságodnak kegyes pártfogásába ajánljuk, tisztelettel kérve hogy egyrészt a magas kormány tankönyv kiadványaiból és tanszergyártmányaiból, másrészt az orsz. tanszermuzeum fölös példányaiból és a pedagogiumbeli főszöntömühely mintáiból gyarapítani kegyeskednék.

Faiskola van 64, nincs 96 iskolánál; iskolakert van 88.

Trefort alapítvány. Trefort közokt. ügy. miniszter halálának alkalmából Aradváros összes tanfériai intézeti külömbség nélkül gyűltek össze tanácskozmányra: miképen lenne megörökítendő T r e f o r t miniszter neve az aradi és aradmegyei tanfériakra nézve? V a r j a s s y Arpád kir. tanfelügyelő indítványára elhatározták, hogy aláírások útján alapítványt szerveznek, melynek kamatait azon aradmegyei néptanító fogja megkapni, a kinek legszebb, legczélszerűbb iskolakertje lesz és a ki legjobb előmenetelt tanusít iskolájában az okszerű gazdaszatot, kertészet és méhészetet illetőleg. Az alapítványi tőkék ily magasztos célra való fordítása nagy áldást fog hozni egyes községekre s szivünk mélyéből gratulálunk az aradi tanfériaknak és különösen V a r j a s s y Arpád kir. tanfelügyelőnek ezen, minden tekintetben gyakorlati eszméjéhez.

Az aradi kereskedelmi és iparkamara kerületének méhészeti statisztikája. Aradmegyében jelenleg 6870 méhcsalád van 157 községben és pedig 3086 mozgószerkezetű kaptárakban 3784 pedig közönséges köpükben. A mult évben termelt méz mennyisége 373 és fél métermázsa rugott 3706 frt 80 kr. értékben. Békésmegyében 31 községben 3672 méhcsalád van és pedig 1029 mozgó szerkezetű kaptárakban 2643 pedig közönséges köpükben. A mult évben termelt 68 és fél métermázsa méz értéke 2058 frt 30 krt tett ki. Csanádmegyében 28 községben 2904 méhcsalád van és pedig 1584 mozgó szerkezetű kaptárakban, 320 pedig közönséges köpükben. A mult évi méztermés mennyisége 27 métermázsa volt 812 frt 55 kr értékben Hunyadmegyének 155 községében összesen 5706 méhcsalád van jelenleg és pedig 482 mozgó szerkezetű kaptárakban 5224 pedig közönséges köpükben. A mult évben termelt 105 és fél métermázsa méz értéke 3160 frt 20 krt tett ki. Csaba melletti Jaminában a mult és folyó évi erős és tartós tél következtében az utolsó méhtörzs is elpusztult, mig Csaba, Gyula, Gyoma, Endröd és Bánfalván 30 százalékgig apadt a létszám. Aradon, Gyorokon, Világoson, Erdőhegyen, Kisjenőn, Makón és Nagylakon nagyobb mérvű volt a pusztulás.

Az amerikai fajok milyen talajt kívánnak? Ismerete

dolog előttünk, mióta a phylloxera elleni védekezéssel bajlódunk, hogy az amerikai szőlőfajok a talajt illetve sokkal válogatósabbak, mint európai szőlőfajaink és hogy az előbbieket ellenálló képessége sokban függ a talajhoz való módosulásuktól.

Azért nem lesz érdektelen t. olvasóink előtt, ha egy kis összeállítást hozunk, valjon mely talajnemekben, mely amerikai szőlőfajok diszlenek legjobban.

A szőlőtermelők ösmerik szőlőjük talaját, azért az alább közölt összeállításból kiindulva könnyen megválaszthatják az illető szőlőfajt, mely bizonyos talajba való. Ez összehasonlítás által némileg megóvjuk termelőinket a további kísérletezéstől is.

A sorrend a következő :

1. Mély, tápduz, ujonnan felkapott talajba való : Cunningham, Jaquez, Solonis.

2. Mély, kissé laza, de könnyen kiszáradó talajba : Cunningham, Jaquez, Herbemont, Solonis, Riparia sylvatica.

3. Mély, közepszerű s nem könnyen kiszáradó talajba : Jaquez, Cunningham, Black-July, Solonis, Riparia sylvatica, Violla és Taylor.

4. Könnyű, köves, mély s nyáron nem könnyen kiszáradó talajba : Jaquez, Cunningham, Herbemont, Clinton, (ha a talaj nem mészdus) Violla, Taylor, Riparia sylvatica vagy Rupestris.

5. Mély, homokos, eléggé termékeny talajban a következőket termesztethetjük : Jaquez, Cunningham, Black-July, Solonis, Riparia sylvatica, Clinton (homokos, de nem mésztartalmu talajban), Rupestris.

6. Könnyű, köves, meszes, száraz talajba való : Riparia sylvatica, Rupestris, York-Madeira.

7. Vizenyős, agyagos, mésztuffás altalajba : Solonis.

8. Végre tiszta tuffás talajban, ha elég mély : a Taylor tenyészhető sikerrel.

A kukoricza eltartásáról. Ezen, csekélynek látszó tényező is megérdemel egy kis figyelmet agriculturánkban a gondos termelő részéről mert a kukoriczának jó kiszáradása és szép színe nagyban emeli a jó áru becsét; a mi — szemben a román kukoricza-importtal — nagyon is kívánatos

Ki ne ösmerné a nálunk divatozó tengeri kasokat, melyek vesszőből készülnek és a léczes tengeri górékat, melyek azonban rendszerint oly méretben vannak építve, hogy a beléje rakott kukoriczát a levegő át nem járhatja, vagy pedig a szél erejének keskeny talapzatánál fogva eléggé ellent nem áll és azt ezer meg ezer támasztékkal kell ellátni, hogy ha azt akarjuk hogy góréknak kedve ne kerekedjék egy szép reggel lábait az ég felé fordítani.

Mint minden nyers termény, ugy a kukoricza is, de még

a legszárazabb buza is lerakás után forrásnak indul, a mikor is bizonyos mérvű hő és izzadás fejlődik ki a terményben; már most ha a légáramlat oda be nem hatolhat, hol ezen processus végbe megy, könnyen beállhat a gazda keservesen összetakarított termésének a megromlása

Azt hiszem, a t. gazdatársak mindnyájan ismerni fogják a kukoriczának a góréban való kisebb melegeedésénél képződő u. n. fehér penészt, mely, ha még idejében észre nem vétetik, forgatás által eleje vehető a nagyobb kárnak s csak is halványabb lesz a kukoriczánk és kissé dohos szagu, de már itt is vagy 10 százalékkal olcsóbb árt kapunk; de ha idejében észre nem vétettük és kivált ha vizesen beraktuk, a mi sokszor elkerülhetlen, a tengeri a bemelegedés folytán megnyúlósodik, szemei elpuhulnak és kihülve megfeketednek, ekkor aztán úgy készen van a tengeri az eladásra, hogy csakis a trágyahalmaz fog gyarapodni keserves munkánk legnagyobb részéből, de a zsebünk nem nagyon fog duzzadni.

Hogy ezen kellemetlen helyzetbe ne jöjjünk, szorgalmasan nézegessük és forgattassuk kukoriczánkat a régi fajta góréknak; azon gazdatársaimnak azonban, kik új górékat építenek, ajánlom a külföldön divatozó hossz- és keresztléghezammal ellátott dupla górék építését, mely a tengeri kiszáraitását a lehető legtokéletesebb módon eszközli s széles talpazatánál fogva szilárdan áll.

Az előbbi, vagyis a hossz-léghezamos góré építési méretei a következők: külső szélessége 12,5 méter, ebből 1—1 méter esik a jobb és bal szárnyra 10,5 méter közép járda; külső fal magassága 3 méter és minden 10 meteren megszakítva 2 méter szélesen a tető alatt keresztléghezam és ajtóknak. — Ha a fénék alul-felül deszkáztatik és köze sárral kitöltetik, a góré 1 méteres oszlopos alja apró marhák tanyája lehet, máskülömben nem tanácsos, különösen sertéseket alája zárni, mert azok bűzét és páráját a tengeri igen magába veszi. A tetőn minden 10 méteren 2 felnyitó ajtót és az oldalon alul 2 lecsapó ajtót készítünk a tengeri be- és kibocsátására, s az oldalokat kívül-belül lécczeztesük be a külső kerületen a madarak ellen.

A kereszt-léghezamos góré kívül mérve 5 méter széles és 5 méter magas és minden 2 és $\frac{1}{2}$ méterben 0,5 méter keresztléghezammal bír; 1— méter széles és 5 méter hosszú keresztbetölhető terekkel s mindkét oldalon egy-egy tetőajtóval betöltésre és egy oldali csapóajtóval kieresztésre kell ellátva lenni minden szakasznak.

Az előállítási költség csak 10%-kal kerül többbe a közönséges száraitókénál. pl. 1000 forintnál 100 forinttal, de ezen több-

let egyszer kiadva, sok éven át meg fogja hozni kamatját a jobb áru produkálásán és forgatáson.

A szőlő eltartása. A szőlő eltartásánál, lássék az bármi egészségesnek is, még is nagyon gyakran tapasztaljuk, hogy rövid idő múlva megpenészesedik. Ez onnan van, mert a fürtökön levő penészgombák behatolnak a szőlőszem belsejébe s azt tönkre teszik. A cél tehát az, hogy ezen parazitákat tönkre tegyük, hogy azután a szőlőfürtök hosszabb ideig eltarthatók legyenek s a penésztől továbbra megóvassanak. Ezen célt elérjük a következő módon; A szőlőfürtöket kiválogatjuk s csakis azokat tesszük el télire, a melyek rothadó vagy kipattant szemeket nem tartalmaznak. Az egészséges fürtök vékony spárgára vagy fonálra kötve, egy pillanatra forró vízbe mártatnak s rögtön — vigyázva arra, hogy a többi fürtökkel ne érintkezzenek — a kamarában felakasztatnak. A forró víz a szőlőt a legesekélyebb mérvben sem változtatja meg, a reá tapadó gombacsirák azonban elöletnek. Ha a helyiség, a melyben a szőlő eltartatik, teli van aggatva, benne egy kénszálat égetünk el, hogy a levegőben lebegő gombacsirák is elölessenek s aztán néhány dezsában vizet állítunk be, hogy a levegő mindig nedves legyen s ily módon a fürtök tulságos beszáradását megakadályozzuk. A fürtöket hetenkint legalább is kétszer át kell néznünk s ha rothadásba indulót találunk köztük, azt rögtön távolítsuk el; s a penész fellépésének mérve szerint egy-két kénszálat égessünk el. Ily módon szőlőt egészen friss állapotban a nyár bekövetkezéséig is eltarthatunk.

Hogyan készíthetünk trágyának való csontlisztet? A gyümölcsfák trágyázásához szükséges és meglehetősen drága csontlisztet minden gyümölcsfatenyésztő maga készítheti magának olcsón s a mellett legalább bizonyos lehet a felül hogy valódi csontlisztje van és nem valami hamisítvány, a milyennel bizony nem egyszer szedik rá a vevőket. A készítési mód olyan egyszerű, a milyen csak lehet. Gyűjtsük össze a csontokat s tegyük valami öreg hordóba vagy kádba, vagy más efféle, másra nem használható edénybe, s keverjük össze rétegenként maró mézszel és fahamuval egyenlően úgy, hogy 1 cm. vastag csontforgácsra, vagy összetört csontra 1 cm. vastagon fahamu, erre pedig 1 cm. vastag marómész jusson. Ennél a keveréknél meg van az az előny is, hogy a fák a szükséges foszforsavval egyuttal a szükséges kálit és meszet is megkapják. Vannak, a kik a csontra egyszerűen időnkint éretlen folyós trágyát öntenek, melytől a csontok péppé változnak át. Az előbbi módon készített csontliszt azonban jobb, mert 2—3 hónap lefolyása után már használhatjuk, s minden gyümölcsfánál kitűnő hatásnak bizonyult; ellenben utóbbinak jó hatását csak a maggyümölcsüeknél és a szilvánál tapasztalták. Cseresnyék, kajszin és őszi baraczk, melyeket ezzel a trágyával trágyáztak, valószínűleg a tulnyomó

ammoniak — összetételek miatt érzékenyeknek mutatkoztak, s azért ezt a trágyát csak jól higitva lehet használni.

Oltás. Európai és amerikai fajok oltásánál több szaktérfitő kaucsuk használatát ajánlja kötőszerű, mert az oltási helyet nem szoritja, magdagadás esetén pedig tágul s így az oltási sebre nem hátrányos. A kötözési helyet földdel kell betakarni, hogy a kaucsuk meg ne támadtassék.

Ássuk fel a gyümölcsfák alját! Régi szokás, jónak is bizonyult s mégis kevesen követik. A mi gyümölcsünk alja legnagyobb részben gyepes kaszáló szokott lenni. Ott aztán a fa gyökere hiába várna is valamit a téli nedvesség jótékony hatásától. Míg ellenben, ha a fa csurgója kerületében a gyepet öszkor nagy darabokban felásnók, egész nyárra tele szivhatná magát a föld téli nedvességgel. Különösen ajánljuk azt pedig az idén, a midőn igen sok férges gyümölcsünk volt. A féreg legnagyobb részben kibujt a gyümölcsből s a földbe sekélyen bebábozta magát. Ebből aztán jövőre annál több olyan pillangó lesz, a melynek a tojása a férgesedést szokta előidézni. De ha mi most a fák alját felássuk, úgy a téli fagy ezen álcákat tönre teszi s jövőre még akkor sem lesz férges gyümölcs, ha nagypénteken egész napon át esik is az eső. (A köznép azt tartja, ha nagypénteken esik az eső akkor férges lesz a gyümölcs.) (Szöl. Bor. és gazd. Lap.)

Kézügyesítés a népiskolában. E ötvös Károly Lajos, háromszék megyei kir. tanfelügyelő kiváló buzgalmat fejt ki a **foglalkoztató** tanmód körül. Ez ügyben kiadott most egy rendeletet, mely szerint bekéri minden egyes tanítótól olyan jegyzéket (nyomtatott minta), melyben világosan kitüntetve legyen: mely vidéken, községben, mily foglalkoztató eszközök és célok legjobban megfelelénének az ottani lakosságnak? A rendelet bevezető sorai következőképen hangzanak:

»Jelen munkálat fontos célja megállapítani, hogy az inductiv foglalkoztató nevelés-oktatás-módnak: a természetismereti tantárgyak közvetlen érzékléssel s esetleg alkotó munkával közlésének, meg az ügyességi foglalkozásoknak, mely eszközei nyerhetnek a népoktatásnál helyi viszonyaink közt alkalmazást?

Ügyesség alatt az összes érzékek, izmok s általán az egész testnek azon készségét értem, melylyel az akarat lelki erejének a természet-adta korlátok között mindenben engedelmeskedni képesek. Az érzékek ily ügyesítése a gyermek értelmi és erkölcsi erejét is oly összhangzatosan edzi, hogy nevelő és képző hatását az iskolában kiaknázni népoktatásunk kiváló hivatásának tartom. Annál inkább, mert az emberi tökéletesedés mint legfőbb célunk megközelítése mellett még az életfentartási és kereset-képességet

is hasznosan fokozza, így az iskolát közelebb viszi a gyakorlati élethez.

Biztosan hiszem, hogy a t. Iskolaszék (Gondnokság) és a tanítóikar ügyszerető és szakértő támogatása mellett a népiskola beléletének ily közegyetértéssel fejlesztése a gyakorlati inductiv irányban, és egyrészt a magas kormány másrészt a főt. felekezeti iskolai fennhatóság tanterveinek keretén belül: a népiskolai tanítást kevésbé terhelővé, e mellett eredményesebbé, s maradandóbb nevelő hatásúvá fogja meggyeszerete tenni.«

Az ilyen buzgóság a mai schablonszerű népoktatást hivatva van csakugyan a leghelyesebb irányban fejleszteni és a valódi cél megmutatni. Varjassy Arpád aradm. kir. tanfelügyelő ezen eszmével már két év óta foglalkozik és sikerült is neki mintegy 50 helyen a tornaiskolát felállítani. Megyei tanügyünk ez irányban további fejlesztését várja az „iskolakert-felügyelői“ állás szervezésére vonatkozó szabályrendelet a miniszterium általi megerősítése és leküldésétől, hogy végre magaslatos gondolatját realizálhassa.

A fák köpölyözése. A fák köpölyözése, a hol az szükséges, legjobban nyáron eszközölhetjük, de a körülményekhez képest tarthat egészen őszig. A köpölyözést különféle okokból és különféle gyümölcsfajoknál alkalmazzák. Alkalmazni kell a köpölyözést leginkább a fiatal fáknál, melyeknek szépen kifejlett koronája vékony törzsön nyugszik s azért karóhoz kötendők; ez különösen az alma- és körtefáknál történik. A köpölyözés oka abban rejlik, hogy a kéreg a fa körül szorosán feszül s a kambiumrétegek sejtei a nedvet nem képesek felszívni és továbbítani. Ily körülmények között a köpölyözés okvetlenül szükséges. A köpölyözésnél rendszeren használjuk a kertikést vagy köpölyözési vasat, melylyel vagy a galyaktól kezdve egészen a törzs tövéig huzódó vágást teszünk, mely mélységre nézve egészen a hánctól terjed, vagy pedig a törzsökön több, apró, arasznyi hosszú, épen oly mélységű vágást teszünk. Ezen köpölyözés által a feszesség megszűnik és helyébe a rendes nedvkeringés lép mely körülmények között a fa a kellő megizmosodást rövid idő alatt megnyeri. Miután az előbbeni tulságos faképzés által a gyümölcscrügyhajtás lehetetlenné vált (vagy ha a fa virágzott is, de hiányos nedvvezetés folytán a gyümölcskifejlődéshez szükséges elegendő táplálékot nem nyer), minek folytán terméketlenség áll be; a köpölyözés által e bajnak elejét vesszük s okvetlenül be kell következnie a termékenységnek. A köpölyözés által a gyümölcsfák két szokásos betegségét is elhárítjuk: az üszköt és a rákot. Hogy a fát ezen bajától meggyógyítsuk, szükséges az üszkös vagy a rákos sebet igen éles késsel kivágni, vagy 2 cm. mélyen az egészséges kérget körülmetszük és az így operált seb körül néhány kigyóalaku vágást teszünk, a sebet pedig fatapaszszal bekenjük. A csontároknál — külö-

nösen külső sérülés folytán — szokott bizonyos betegség bekövetkezni, melyet arról ismerünk meg, hogy a kérgen dudorodások, csomók származnak, melyekből majd enyv-, majd kocsonyaszerű folyadék válik ki. Ezen izzadás által a fa nedve kisebbedik s végre a fa elpusztulását vonja maga után. Itt is jó szolgálatot tesz a köpölyözés. Az izzadmányos sebre egy darab zsákvásznat kötünk, melyet aztán jól meglocsolunk, a faenyv e nedvesség által felolvad; a sebet azután jó éles kéfével kikeféljük és a fentebb jelzett módon megköpölyözzük. A jégeső a fakérget sokszor egészen a fáig megsérti. Hogy ezen sértések a fának teljes elpusztulását maguk után ne vonhassák, szükséges azokat tisztán kivágni, tatapaszszal bekenni és a sebhelyeken megköpölyözni. A fagy által szenvedett fákon is mutatkozó helyeket ki kell vágni és a sebhelyeken megköpölyözni. A köpölyözés tehát hathatós eszköz a gyümölcsfák különböző bajai ellen s megérdemli, hogy az iskolakertész figyelmére méltassa.

Árjegyzék. Dolhai Petrovay György faiskolájának és tenyésztelepének árjegyzéke gyümölcsfa-ajtványokról, díszfákról, fenyűfákról, rózsákról, gyümölcsfa-alanyokról, ojtógalyakról, faj baromfi- és házinyul tenyésztéséről. Nagy-Kürüben. (Jász Nagy-Kun Szolnok-megye.) Posta helyben. Távirda- és vasuti állomás: Fegyvernek Magy. áll. Tisza vonal. Ezen árjegyzékre felhívjuk lapunk t olvasóinak figyelmét, hogy azt, mint a legmegbízhatóbb forrást a gazdaközönségnek ajánlják.

Hogyan kell az almát a megránczosodástól megóvni? Minden évben számtalan alma és körte megy tönkre a gondatlan eltartó miatt. Legjobb eljárás a következő: azon almákat, melyek összetöpörödni és ránczosodni kezdenek, hordókba vagy ládába kell rakni s közéjük száraz homokot rakni. A hordót vagy ládát pedig száraz, de hűvös és mégis fagymentes helyen kell tartani.

A gyümölcsfák terméketlenségének oka legtöbbször a talaj soványságában rejlik. Triefenbach, ditzenbachi kertész 1883-ban és a következő években kísérleteket tett ez irányban s azt tapasztalta, hogy egészséges téli almafa, mely már több év óta termést nem hozott, 1883-ban trágyázás után már augusztusban feltűnően erősen hajtani kezdett és sok virágrügygyel birt. 1884-ben a fa 5 mázsa igen finom gyümölcsöt termelt; 1885-ben kisebb termést adott, de az egyes gyümölcsök rendkívül nagyok voltak és igen finom ízűek. Egy másik fa, dacára hogy az 1879—80-iki télen a fagytól igen sokat szenvedett, az 1883. évben kapott trágyázás után 1884-ben elég jó termést adott, de mégsem volt a terméstöbblet akkora, mint az elsőnél. Egy harmadik, egészen ép fának első trágyázása csak később eszközöltetett. 1884. év tavaszán a fa meg volt rakva virággal, azonban alig hogy elvirágzott, a gyümölcs legnagyobb

része lehullott s alig érett meg az egésznek 15%-a s az is kicsiny, elkorcsosult, savanyu és élvezhetlen volt. A rákövetkező trágyázás után a termés minősége és mennyisége is emelkedett. Nevezetes még ama körülmény is, hogy míg a trágyázatlan fák mintegy 85% másodrendű gyümölcsöt adtak, addig a trágyázottaké alig tette ki az 5%-ot. Triefenbach szerint minden fát foszfor- és nitrogendus trágyával minden ősszel meg kell trágyával meg kell trágyáznunk, hogy ellássuk azon anyagokkal, melyre gyümölcsök neveléséhez és megérleléséhez szükségük van. E célra legjobb a jól elkorhadt istállótrágya vagy az emberi ürülékkel kevert kompostföld. (Szől. Bor. és Gazd. Lap.)

IRODALOM.

„Isten országa“ czim alatt ad ki B e n k e István, s. szent györgyi ev. ref. kollegiumi tanár egy két kötetes munkát, mely homiliákat, és prédikációkat tartalmaz. A munka papok, hitoktatók, tanárok, tanítók s általában a neveléssel foglalkozók számára van írva. Egy-egy kötet ára 1 frt 25 kr. (A kik mindkét műre egyszerre előfizetnek, azok 2 frt 20 krért kapják meg) Az előfizetések S Szent Györgyre küldendők. Mindkét kötet angol és holland eredeti művekből a hazai viszonyokhoz alkalmazott átdolgozásban, a gyermekhangot eltaláló és az ifjak szivét megnyerő, magyaros jó nyelvezettel jelenik meg. Ilyen munka a mai társadalmi viszonyok között valóban megérdemli, hogy tömeges pártfogásnak örvendjen.

A szőlő mint kincsbánya. Tanulmány, miként lehet a szőlőt a tudomány elveinek megfelelő mivélés- és mellékterméneinek teljes kihasználása által valóságos kincsbányává tenni és bortermelésünk jövőjéről szemben a fillokszerával. Irta Gy ü r k y Antal. Budapest. Franklin társulat. 1888. 8 ad rétü 95 lap. Ara 50 kr.

A házikertek berendezése és ápolása Több nevezetesebb kertészeti mű felhasználásával és saját tapasztalatai után írta báró S t a r e n f e l d Béla. Kiadja a Franklin-Társulat Budapest 1888. 8 ad rétü 82 lap. Ara 50 kr.

Neveléstan tanítóképző-intézeti növendékek, tanítójelöltek és tanítók számára. Irta E r ö d i J á n o s, tk. igazgató. Második átdolgozott kiadás. Budapest. Kiadja L a u f f e r Vilmos. 1889. — I. Rész: 1-ső füzet: *Test- és egészségtan.* Lex. formát 92 lap. Ara 60 kr: 2-ik füzet: *Lélektan és a Lelki erők fejlesztéstana.* 124 lap. Ara 80 kr.; II-ik rész: *Neveléstan,* 134 lap. Ara 80 kr.

E r ö d i János neveléstana megérdemli a második és még

számos kiadást; mert megfelelő rövidséggel; kellő részletességgel és világos nyelvezettel van írva. E tankönyv tartalma nagy lépést tett előre a »neveléstan« tudományosítását illetőleg s ha tanítóképezdeinknek nem kellene a népiskolát egyrésztől, a köznevelőtanodát másrésztől pótolni, ugy e tankönyv alapján — a pótlások pótlásával — a neveléstant mint »tudományt« lehetne előadni. A munka nagyon jó s nemcsak a tanítóképezdei növendékek, hanem függetlenül gondolkodó tanítók kezébe is való, kiket készíteni fog további tanulásra és buvárkodásra.

A Tanítás művészete. Utmutató azon tanítók számára, kik hivatásukban mesterekké kívánják magukat kiképezni. Irta Goerth A., insterburgi felsőbb- és közép leányiskolai igazgató. Fordította és átdolgozta dr. Havas Gyula, besztercze-naszód-megyei kir. tanfelügyelő. Budapest. Franklin-Társulat 1888. Ára 1 frt. Nagy 8 ad rétű 200 lap.

E műnek tartalma a következő: 1) A kérdezés művészetében való kiképzésről. — 2) Mintatanítások az anyanyelv oktatásából. — 3) Próbaleczzék a vallás tanításából. — 4) Utmutatás a történet és földrajz tanításához. — 5) Tanítási előadások a természettan oktatásából. — 6) Az írva-olvasás tanításához. — 7) A francia és angol nyelv tanításának célja és módszere a felső leányiskolákban. 8) Gyakorlati figyelmeztetések a számtan első oktatásához. — 9) Utbaigazítás a növénytan oktatására nézve. — 10) A fiatal leányok olvasmányáról.

Dr. Havas Gyula valóban szolgálatot tett a magyar tanügynek Goerth munkájának lefordításával; mert az a kevésbé olvasott néptanítóknak a logikai tanítást illetőleg biztos kalauzul szolgálhat. Igaz, hogy a címét feltétlenül nem érdemli meg, miután egyes részeket más munkákban még jobban találunk kidolgozva. Így pl. a kérdésekre vonatkozólag: Kurze Anleitung zur Fragebildung, v. Chr. G. Scholz. Breslau v. F. E. C. Leuckart 1852. című műben és a nyelvtanításra vonatkozólag: »Theoretisch-practische Anweisung zur Behandlung deutscher Lesestücke. V. Kehr Gotha 1873.« Mindazáltal a »Tanítás művészete«-ben a legolvasottabb tanító is talál számos igazságot és jeles példákat, melyek figyelmes és kellő alkalmazása által a tanítás sikere könnyebben biztosítható. Azért e művet minden kortársnak a leglelkiismeretesebben ajánljuk.

A csoport-kép, mint a szemléltető oktatás segédeszköze. Tanulmány. Irta Roboz József, az aradi siketnéma iskola igazgató tanítója. Arad, 1888. Nyomatott Gyulai Istvánnál. Finom kiállítású, 8-ad rétű 46 lap. Ára 35 kr. Olvasóink figyelmét szívesen felhívjuk e füzetkére.

Számtan a népiskola I. és II. oszt. számára. Irta Györfy

János fõv. tanító. Ara 10 kr. — A Gyõrffy-féle népisk. képes tankönyvek sorozatában megjelent e legújabb füzetet Buzárovits G. könyvkiadásága adta ki Esztergomban, mely szemléltetési ábrákkal diszitett füzet folytatásául még két füzet fog legközelebb sajtó alul kikerülni, mely a III. IV. és V. VI. oszt. tananyagát tartalmazó füzetek egyenkint 10 kr-ával lesznek kaphatók, s ekként az összes népiskolai számtan anyagot felölelõ 3 különálló füzet 30 kr-ba fog kerülni. A több mint egy millió példányban közkézen forgó Gyõrffy féle népisk. tankönyvek ez újabb füzetei kétségkívül az elõbbiekhöz hasonló kedveltségnek fognak örüvendeni.

Az »Eredeti Magyar Daltár« II. évfolyamának 9-ik füzete 8 eredeti dal szerzeménnyel jelent meg énekekre és zongorára. Tartalma: 148.) Hej keserü a megcsalt szerelem. Kozák Márton. 149.) Esik esõ. Hoós János. 150.) Arva lettem. Szentkirályi Ödön. 151.) Hol a tavasznak. Borsai Samu. 152.) Pori-vók keserve. Keszler Gyula. 153.) Felsőhajtott éjszokról az õsz szele. Kereszty István. 154.) Ôsszel hervad, ôsszel hull el a virág. Zsadányi Armand. A melléklet egy bölcsödalt tartalmaz két hangra írva Zsadányi Armand tollából. — Az »Eredeti M. Daltár« eddigelé közölt 154 eredeti nép és mûdalt ének és zongorára és pedig az énekelni nem tudók kedvéért oly zongora kísérettel, a mely a dallamot is magában foglalja. Továbbá tekintettel arra, hogy a czimbalom játszás nagy lendületet vett hazánkban, jövõre a melléklet hozni fog koronként czimbalom átiratokat is. Ara egész évre 4 frt, félévre 2 frt. Elõfizethetni Déván a szerkesztõségnel.

A sertés-tenyésztés. Irta Csapó Lajos. 16 ábrával. Budapest. Pallas részrénnytársaság nyomdája. 1888. 142 lap. Ara 1 frt 50 kr. Tartalom: Elsõ rész. A sertés természetrajza. — Második rész. A tulajdonképeni sertés-tenyésztés. — Harmadik rész. A boncztan. — Negyedik rész. A fajta tan. — Ötödik rész. A tenyésztés módjai. — Hatodik rész. Takarmányozástan. — Hetedik rész. A sertések betegségei. A szerzõ azt mondja az elõszóban: „Mind az intézetek növendékei, mind a gyakorlati gazdák, ha az édes anyanyelvünkön kívül nem értenek jól mást, rendszeres sertés-tenyésztési munkát nem olvashatnak, mert nincsen.” S Csapónak igaza van, hogy a magyar irodalomban alig van 3—4 e szakba vágó munka; s így e munka hézagot pótol. A falusi tanítónak olvasmányul sokszor ajánlottuk már a sok kevésbé értékes paedagogiai müvek helyett a gazdasági könyvek olvasását; többet hoz ez a konyhára; mert 1) anyagot gyűjt mûgának a tanításhoz, 2) kedvet kap a gazdálkodáshoz és 3) elõmozditja anyagi állapotát. Minthogy majd minden falusi tanító tart vagy tarthat egy pár disznót, úgy ezen kitünõ munkában megbizható tanácsadót fog lelmi a sertés-

tenyésztés ügyében, A csekély áráért dusan kárpótolva lesz, ha tudja megválasztani a jó fajtát s kellőképen ért a hizlaláshoz. E mű kapható Budapesten a Révay Testvéreknél, IV. Váci-utca 1. sz.)

SZERKESZTŐI ÜZENET.

Tek. P r e d o v i c i Pompiliu, tanító urnak, Gálos. becsec soraira vonatkozólag küldöttem Önnek az egyik munkámat. A leghazafiasabb missióf teljosití, ha iskolájában az észfejllesztés mellett a gyakorlati munkára oktatja növendékeit. A magyar nevelés és tanítástani művek közül néhányat itten feljegyzek: 1) M e n n y e i J., Nevelés- és oktatástan. 3 kötet 5 frt. — 2) B á r á n y Ign. Tanítók könyve. 2 frt. — 3) B á r á n y, Olvasás tanmódja. 1 frt 20 kr. — 4) B i h a r i Péter, Iskolai és házi nevelés, 80 kr. — Testi nevelés 60 kr. — Népiskolai oktatástan. 1 frt. — 5) B r o w n i n g O. A nevelés elméletének története. 1 frt 20 kr. — C u r r i e-B i h a r i Az iskola-nevelés elvei. 1 frt 20 kr. (nehézkés fordítás.) — 7) D ö l l e A., A nevelészet története 2 frt 20 kr. — 8) D ö l l e O., Gyakorló iskola. 2 frt 20 kr. — 9) E r d ő d i J. Neveléstan. 3 frt 40 kr. — 10) E r d ő d i J. A nyelvoktatás módszertana. 2 frt 40 kr. 11) E r d ő d i J. A természetrajz és természettan módszertana. 50 kr. — 12) A történettudományi tárgyak módszertana. 50 kr. 13) G y e r t y á n f f y és K i r s. A népiskola módszertana. 1 frt 60 kr. — 14) K ö r n y e i J. A tanító az iskolában. 1 frt 20 kr. — 15) M o l n á r L. A nevelés történelme. 1 frt 20 kr. — 16) U. a. A nevelés tankönyve. 2 köt. 1 frt 60 kr. — 17) U. a. A tanítás tankönyve. Két rész. 2 frt 5 kr. — 18) G o e r t h-H a v a s. A tanítás művészete. 1 frt. Ezeket a könyveket megszerezheti magának akármely könyvtárúsnál. Ha esetlegesen közelében nem volna könyvtárú, úgy szivesen megrendelek Önnek akármelyik művet az aradi könyvkereskedők egyikénél. Üdvözletem. — Tek. C s e r v e n s z k y Gy. tanító urnak, Új-Pécsett. Az „Iskolakert“ eadig 4 füzetben 9 ivnyi tartalommal jelent meg. Hogy ilyen hosszú közöket kellett tartanunk, annak egyedüli oka az, hogy nagyon gyéren jöttek az előfizetések. Tisztelt collega ur írja nekünk, hogy pártolja az „Iskolakert“-et, mivel szép és életbevágó tételöket tárgyal. Hasonló tartalmu leveleket sokat kaptam úgy a szakemberektől, mtnt laikusoktól; s éppen azért csudálkozom, hogy olyan kevesen pártolják, s a szaklapok alig megemlítik Fogadja tiszteletemet! — Tek. P l a n k Ferencz tan. urnak. Nagy Károly A kézirat megérkezett, annak idejében közölve lesz. Az illető urral beszéltem; jelenleg kevés kilátás van; de a mi nyúlik el nem múlik. Levélben több — Tek. V á c z y Ist. tan. urnak. Nagy-Halmágyon. Nagyon helyesen van. Nemo ita pauper vivit, quam pauper nascitus est. — Tek. L u k á c s J. tan urnak, Szemlak. Mikor jó valami alkalmi dolgozat? — Tek. V a d á s z y M. Endre tan. urnak. K.-Pereg. Lapunk, a mint látja, nem szünt meg, csak egy kissé lassan halad, mig a nehézségekből kibontakozik. Üdvözletem! Tek. S c h e r k a János, tan. urnak, Zsombolya. Az 1887-iki évf. május—decemberi számaít expedáltam. Reméljük, hogy lapunknak buzgó terjesztője lesz azon a vidéken. — Tek. K o v á c s K. tanító urnak, Szászberek. Hogy közlönyünknek olyan hosszú pauzákat kell tartania, annak az az oka, hogy 100 forintnál nagyobb követelésünk van. A multkor szétküldött utlványokra alig jött be 25 frt. lgy aztán nehéz boldogulni. Tek. G r a m m a tanító urnak, Mehádián. Az éppen a magunk megölő betűje is. Pardon! — Tek. T o m i Gy. tanító urnak, T.-Bresztovác. Mind rendben volna, ha eme ügyünkben a magunk ura lehetnénk. Különbem reménylem, hogy a régiök maradunk. A mult évi hiányzó számokat tessék velem tudatni, s én mindjárt a postára adom — T. B o s n y á k István ur, földmivesnek, Csonoplán. Az ön által f. é. augusztus havában eszközölt előfizetési (posta-utalvány) szelvényt ma, nov: 20-ikán találtam véletlenül a nyomdában, s így kívánságát csak most teljesíthetem. Boesánat!

Mutatványul beküldött számot meg nem tartás esetén a czimszalaggal együtt
kérjük visszaküldeni.

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY
REFORMJÁT CZÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

×

SZERKESZTI

HORVÁTH JÓZSEF.

II. ÉVFOLYAM. — ~~8~~⁷ SZÁM.

EGY ÉVRE 1 FRT 20 KR. FÉLÉVRE 60 KR.

A R A D O N,
SZÉCHENYI IRODALMI INTÉZET NYOMDÁJA.

1888.